

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

A Barbarusok pedig nem kicsiny emberséget cselekesznek valami velünk, mert tüzet gerjesztvén befogadának minket mindnyájan, a rajtunk való záporért és a hidegért. Apost. csel. 28, 2.

A római császárra apelláló Pál apostolt hajón Róma felé viszik. De hajótörést szenvednek és a legszentebb ügynek apostola már-már elveszettnek látszik. Azonban mikor legnagyobb volt a veszedelem, akkor volt legközelebb az isteni segedelem. A hajótöröttek Melita (a mai Malta) szigetére menekülnek és ott a Barbarusok nem csekély emberséget, szivességet cselekesznek velük.

Az élet tengerén mi is hajózunk az óhajtott révpart felé. Mennyiszer visz a mi utunk is veszedelmes szirtek között? Mennyiszer hánynak a viharok minket is ide s tova? Mennyiszer fenyeget minket is a tenger, majd a fájdalomnak, majd meg a bűnnek tengere elnyeléssel? De bármint zúgjon is az élet tengere körülöttünk, ne essünk kétségbe; ragadjuk meg hitünk keresztjét és reményünk horgonyát; bizzunk a jó Istenben és meglássuk; aki benne bizik meg nem csalatkozik. A hajó elveszhet, de az Isten igaz gyermeke soha el nem vész. Az országok, melyek e világból valók elenyészhetnek, de az Isten országa megmarad mind örökké és megmarad a választott hiveknek serege is abban.

A Barbarusok vad, műveletlen, idegen nyelvű emberek voltak. És mégis mennyi jót tettek azokkal a hajótöröttekkel, kik reájuk nézve teljesen idegenek voltak. Tüzet gerjesztettek és mintegy meleg otthonba fogadták a záportól és a hidegtől

amyira szenvedett utasokat. Mennyi önző keresztény ember megszégyenül az emberséges, a könyörületes Barbarusok előtt. Szégyen is reá, a ki szívét, kezét a szegény, a nyomorult, a szenvedő, az elvettetett ember előtt bezárja. Ellenben üdv annak, aki a szenvedő felebarát iránt, amaz irgalmas Samaritánushoz hasonlóan könyörületességre indul. És a jó keresztény ember nem csak a testi bajt nézi, hanem a lelki nyomoruságot is, a tudatlanságnak, a bűnnek és a kárhozatnak nyomoruságát is. — Talentumaihoz, testi-lelki talentumaihoz képest kinek kinek oda kell hatnia, hogy embertársaink a bűnnek tengeréből kiemelkedjenek, barátságos révpartra jussanak és az örök halál hidegségétől megmenekülve, az isteni szeretet melegében végetlen boldogságot találjanak. — De e mellett nem szabad megfeledkeznünk a pogány világ mintegy ezermilliónyi Barbarusairól sem. Lelkesedjünk fel azért, hogy elvigyük azokhoz is a mi evangéliumi hitünket és ennek végetlen nagy áldásait.

Istenem! szenteld meg, kérlek, az én lelkemet, hogy Benned higgyek, Tőled a veszedelem idején se forduljak el és Hozzád hív legyek halálig. Segélj, hogy országodat terjeszteni szent kötelességemnek tartsam. Imádságommal és áldozati filléreimmal én is hozzájáruljak ahhoz, hogy a Barbarusok is eljöjjenek, Jézus előtt térdet hajtsanak és mindinkább közeledjék az a boldog idő, melyben lészen egy nyáj és egy pásztor. Amen!

Mesterházy Sándor.

Ének.

Dallam: Ki dolgát csak Jstenre hagyja.

Ébredj föl, aki alszol régen!
Az égi szó így kelteget,
S a Jézus Krisztus az Jgében
Megvilágosodik neked.
Ha Ő vezet, áld, némesít,
Sorsod kies helyre esik.

A hitellenség s bűn mély álom,
Dermesztő álom és halál;
Hogy e halál életre váljon,

A Krisztus oldalához állj,
Mert az élet csak Benne van,
Ha hit köt Hozzá szorosán.

Ő szőlőtő, te szőlővessző,
Maradj Őbenne holtodig,
S gyümölcse lesz Jstennek tetsző,
Mely mind itt mind ott boldogít.
S mások látván szép éltedet,
Dicsőítik Jstenedet,

Jézus ama szelid olajfa,
 Vad ág te, oltassál Bele ;
 Szived-lelked csüggjön Őrajta,
 Mit által légy egygyé Vele.
 Ha Benne élsz, Ő benned él,
 S aki így él, csak jót remél.

Átjánk, kegyelmed mily bőséges,
 Árszd ki azt mindenkire!
 Bölcseséged oh mily mélységes,
 Terjeszd ki közel- s messzire,
 Hogy a Krisztusban mindenek
 Hígyjenek s üdvözüljenek!

Sántha Károly.

„Roth Teleky Johanna“-országos ág. hitv. evang. nőegyesület.

A gyámintézet, egyházunk ezen legrégebb s mindezideig nemcsak legnagyobb, de egyuttal legáldásosabb egyetemes jellegű belmissziói intézménye újabb időben több jó eszmével termékenyítette meg egyházi életünket.

Igy az 1905-ben Miskolcon tartott egyetemes gyámintézeti közgyűlésen dr. Zsilinszky Mihály v. b. t. t., egyházkerületi felügyelő, kerületi árvaházak felállítását s lehetőleg minden gyülekezetben nőegylet szervezését indítványozta s időszerű indítványai a közgyűlésen lelkes visszhangra találtak.

Az 1906. évi pozsonyi egyetemes gyámintézeti közgyűlésen pedig a gyámintézet lelkes egyházi elnöke, Gyurátz Ferenc püspök ur Öméltósága még tovább ment s nagyszabásu megnyitó beszédében mintegy a Zsilinszky-féle indítványok betetőzéseül így szólt: „Felhivom a gyámintézet barátainak figyelmét azon kérdésre, nem volna-e méltó feladat gyámintézetünk működésének néhány év múlva bekövetkező félszázados évfordulóját egy egyetemes jellegű jótékony intézet felállításával emlékeztessé tenni? Például a gyámintézeti közgyűlés kimondaná a buzdító szót egy *egyetemes evangélikus női társulat alakítására*, egy a multban vallásszeretettel kivált nőnek p. o. *Roth Teleky Johanna grófnőnek neve alatt*, kinek alapítványában ma is munkás hitbuzgósága, az evangélium hirdetésére készülő oly sok tanuló előtt egyengette már az utat a kitűzött célhoz.“

„Ezen egylet célja lenne — így szól az indítvány tovább — egy intézet alapítása evangélikus elhagyott árva leánykák befogadására, kik ott vallásos nevelés mellett tehetségeik szerint zenében, rajzban, házvezetésben, női kézimunkában kiképeztetést nyernének. A társulat központja lenne Budapest. Tagjaiul törekednénk minél többeket megnyerni magyarhoni evang. egyházunk női közönségének sorából. Pártoló tagok lennének a gyülekezeti nőegyletek, gyülekezeti, egyházmegyei és egyházkerületi gyámintézetek.“

Sajnos, hogy a gyámintézeti közgyűléssel összefüggésben rendezett több másféle ünnepély annyira igénybe vette s elvonta az időt s az érdeklődést, hogy alig jutott belőle magára a gyámintézeti közgyűlésre s azért ezen országos jelentőségű indítvány sem részesült azon figyelemben a mely joggal megillette volna. A jegyzőkönyv szerint a közgyűlés mégis „meleg örömmel fogadta az elnökségnek ezen az egész országra kiterjedő evangélikus női társulat megalakulását célzó országos mozgalom megindítására

vonatkozó lelkes indítványát, mely kivitel tekintetéből a módozatok megállapítása végett a központi bizottság hatáskörébe átutaltatott.“

Ezen „meleg örömben“ bizonyára egész hazai evangélikus egyházunk osztozik s mivel az indítvány oly fontos s helyes irányban való megvalósítása oly égetően szükséges, talán nem lesz hiábavaló a kérdést ezen a belmisszió szolgálatában álló lapban kissé behatóbban megbeszélni s minden oldalról megvilágítani.

Mi is tehát az egyetemes gyámintézeti elnök indítványa? Az, hogy alapítsunk egy *evangélikus leányárvaházat* s szervezzünk annak fentartására Roth Teleky Johanna grófnő neve alatt egy *egyetemes jellegű evangélikus nőegyesületet*.

Ahhoz, hogy egy evangélikus leányárvaház felállítása égető szükségét képez, kétség nem fér. Hányszor jutunk mi lelkészek abba a helyzetbe, hogy szegény árvákról kellene gondoskodnunk, de nem tudjuk hol helyezzük el őket? Fiuk részére, ha egyszer 10—12 évesek, könnyebben akad hely, de a leánykák ebben a korban szolgálatba még nem igen léphetnek. Persze, a katolikus apácázárdákkal kapcsolatos nagyszámu leányárvaházakba előszeretettel befogadják őket, de ez egyuttal azt jelenti, hogy egyházunkra nézve elvesztek. Pedig a tapasztalás azt bizonyítja, hogy az ilyen korán árvaságra jutott leánykák lelke különösen fogékony a vallás malasztjának befogadására, úgy hogy helyes vezetés és nevelés mellett egy ilyen leányárvaház kiváló nőtagokat adhat egyházunknak. Eddig meglévő néhány árvaházunkban a fiukat s leányokat együttgondozzuk, de tagadhatatlan, hogy a mindkét nemű árvák nevelését más-más szempontok szerint kell vezetni s ez is indokolja egy kizárólag *elhagyott* árva leánykák befogadására szolgáló intézet felállítását.

Természetes, hogy ezen leányárvaházat kezdettől fogva a lehető *legalkalmasabb vezetés* alá kell helyeznünk. Csudálatos milyen vakok voltunk mi eddig ebben a tekintetben. Mintha az előrehaladott protestáns külföld semmiféle példát nem nyujtana erre nézve. Ha eddig valahol árvaház nyílt közöttünk, a vezetőség körülnézett, hol kaphatna *lehetőleg olcsó pénzen* egy tanítót, aki az árvákat nevelné, míg neje a „háziánya“ teendőiről gondoskodnék. Természetesen a szerény díjazás miatt többnyire csak szerény tehetségű tanítók vállalkoztak erre a szerepre, s épen azért rendszerint az árvaházban uralkodó szellem s az elért nevelési eredmény is ugyanilyen volt. Egy *evangélikus* árvaház vezetésére a legképzettebb pedagógus sem alkalmas, ha az egyuttal nem *evangélikus egyéniség* (evang. Persönlichkeit). Azért a protestáns külföldön belmissziói munkára csak külön erre a célra kiképzett egyéneket, tehát a fiuarvaházakban diakonokat, a leányárvaházakban pedig diakonisszákat alkalmaznak. Hazánkban eddig csak egy olyan evang. árvaházat ismerek, hol úgy az árvafiuk mint az árvaleánykák nevelése ilyen evangélikus egyházi szempontból szakszerű vezetésre van bízva s ez a pozsonyi gyülekezet fiu- és leányárvaháza. De itt aztán öröm is tölti el az ember lelkét, ha látja, hogy valóban az evangélium szelleme hatja át nemcsak az árvák nevelését, hanem az árvaház külső vezetését, kormányzását is.

Miután a pozsonyi diakonissza-anyaként révén most már megfelelő erővel rendelkezünk, magától értetődik, hogy a tervezett egyetemcs. evang. leányárvaház vezetését *kezdetől fogva diakonisszákra kell bízni*. A diakonisszák, mint azt lapunk f. évi 1. számában kifejtettük nem csak betegápolónók, amint azt nálunk még sokan gondolják, hanem ily irányu kiképzettetésük esetén nevelőnők s tanítónők is s így a leányárvaházban nem csak a növendékek testi ellátását, hanem azok lelki s szellemi nevelését is rájuk kell ruházni. S mivel a diakonisszahivatásra csak a Krisztus igaz szeretete vonzza a női szívet, természetes, hogy a nővérek mint mindenütt, úgy az árvaházban is *nem bérért*, hanem azért szolgálnak, hogy a rájuk bízott lelkéből minél többet vezessenek az Urhoz s a benne való üdvösséghez.

Nővérek alkalmazása feltétlenül biztosítja az intézetben a *vallásos nevelést*, mit az indítványozó mint a legfontosabbat igen helyesen első helyen említ. De már a kiképzettetés további menetét és célját illetőleg nem fogadhatom el az ajánlott *sorrendet*. Ez ugyanis úgy szól, hogy az intézetben a növendékek „tehetségeik szerint *zenében, rajzban, házvezetésben, női kézimunkában* nyernének kiképzettést.“ Miről van szó? **Elhagyott** árva leánykák megmentéséről neveléséről, hogy felnőve fenntartásukról gondoskodhassanak. Azt hiszem, hogy nem akarunk belőlük „kisasszonyokat“, női proletárokat nevelni. Azért tegyük csak a zenét, a rajzot szépen a sorrend végére, s tegyük első helyre, a legislegelsőbbre a háztartást s aztán a másodikra a női kézimunkát. Milyen általános napjainkban a panasz a megbízható női cselédekben való nagy hiány miatt. Szervezzük és vezessük ezen intézetet úgy, hogy legkiválóbb evang. családjaink előszeretettel innét vegyék majd női alkalmazottjaikat. Ezzel nemcsak amaz *elhagyott* s keresztény irgalomból felvett apátlan és anyátlan árvakon segítünk legjobban, hanem elérjük azt is, hogy előkelő evang. házaink jóra való, kegyes evangélikus női alkalmazottakhoz juthatnak, kiknek jó szelleme áldására válik majd ezen házaknak. S az így nevelt árva leánykák aztán könnyebben kaphatnak magukhoz való derék férjet is, kivel buzgó evangélikus családot alapíthatnak. Csak aki közülök a zenéhez, rajzhoz, micsodához kiváló tehetséget mutat, abból neveljünk nem bánom kisasszonyt, tanítónőt stb.-it, de már nem ebben az intézetben, hanem azt küldjük majd tovább felső leányiskolába, tanítónőképezdebe vagy más megfelelő iskolába. Biztosra veszem azonban, hogy a fent ecsetelt vezetés és nevelés mellett azok is, kik ilyen magasabb kiképzettétést igényelhetnek, jórészt a diakonissza hivatással összefüggőleg fognak az után törekedni, mi által az intézet egyuttal országos evangélikus diakonisszaügyünk előiskolájává s veteményes kertjévé is válhat.

Már az így meghatározott cél mutatja, hogy ha az intézet fentartására létesítendő egyesületnek székhelye Budapest lesz is, maga az árvaintézet nem való Budapestre. Mi még mindég azon a téves nézeten vagyunk, hogy az ilyen intézeteket nagy városban, lehetőleg a fővárosban kell elhelyezni. Nézzünk csak ismét körül az e tekintetben vezető protestáns külföldön s látni fogjuk, hogy ott az ilyen intézetek elhelyezésénél kerülve kerülnek a

nagy városokat s legszivesebben mennek a forgalmi fővonalaktól távolabb eső vidékekre. S ez nagyon természetes. A városokban nem csak az építési telek magas ára s az életviszonyok rendkívüli drágasága nehezíti meg az ilyen intézetek felépítését és fentartását, hanem az erkölcsi élet lazasága s a rossz egészségi viszonyok is ezernyi ezer veszélylyel fenyegetik a gyermekek lelki és testi fejlődését. Azért csak ki a vidékre, valamely szép fekvésű, egészséges helyre, hol kegyes, istenfélő evangélikus nép lakik s buzgó, az ügyért lelkesedő lelkész van, ki az intézet felett a helyi felügyeletet vezetné: ez legyen az intézet felállításánál a jelszó. Talán akad az istentől dús javakkal megáldott világi egyháztagjaink között olyan, ki erre a szent célra néhány holdnyi (de mennél nagyobb!) megfelelő fekvésű területet enged át, hol az intézetet fel lehet építeni s idővel fejleszteni s hol a növendékek a kertészetben s a gazdaságban is gyakorolhatnák magukat. Így érthetnők el, hogy ép testben egészséges lélek fejlődne bennök s felnövekedve, romlatlan szívvel, kegyes lélekkel kereshetnének evangélikus családjaiknál alkalmazást s tölthetnék be választott élethivatásukat.

Meg vagyok győződve, hogy egy ilyen célból létesített s ilyen szellemben vezetett evang. leányárvaház létesítésére s fentartására könnyen meg lehet alapítani a vele karöltve tervezett egyetemes evangélikus nőegyesületet. Előkelő evangélikus nőink, kiknek eddig alig nyújtottunk alkalmat lelkes egyházi tevékenység kifejtésére, egyházi és világi nagyjaink felhívására, bizonyára „meleg örömmel“ állanak majd a szent ügy szolgálatába, különösen ha az intézetből kikerülő, alkalmazást kereső leánykákra első sorban tarthatnak igényt. S ezen egyesület székhelye joggal volna Bndapest, hol egyházunknak oly sok kiváló tagja lakik s honnét a vezetés és szervezés természetszerűleg kiáradna az egész országra. Az is helyes, ha ezen Budapesten székelő egyesület tagjaiul „magyarhoni evang. egyházunk női közönségének sorából minél többeket törekszünk megnyerni.“ Csak tegyük hozzá „előkelő“ női közönségünk sorából. Mert ne áltassuk magunkat azzal, hogy falusi gyülekezeteink asszonyait is megnyerhetjük ilyen módon az ügynek.

Igen helyes azonban az az eszme, hogy „pártoló tagok lennének a gyülekezeti nőegyletek“. S itt találkozunk a Gyurátz-féle indítvány Zsilinszky indítványával. *Szervezzünk minden gyülekezetben nőegyletet*, mondja Zsilinszky. S *szervezzük ezeket* „Gróf Roth Teleky Johanna“, egyházunk ezen nagy jóltevőjének neve alatt, *országos ágost. hitv. evang. nőegyesületté*, lelkesít Gyurátz.

Valóban, kimondhatatlan az áldás, mely egy jól szervezett s helyesen vezetett evang. nőegyletből magára az illető gyülekezetre haramlik s bünös mulasztást követ el, aki annak szervezését gyülekezetében elmulasztja. De egy ilyen nőegylet egymagában messze kiható, nagy dolgot még sem művelhet. Azért fontos és szükséges, hogy valamennyit országos szervezetben összefoglaljuk s oly nemes célt állítsunk eléjük, a minő a tervezett országos árvaház elhagyott szegény evang. árva leánykák befogadására. Ezen eszme bizonyára visszhangra talál valamennyi gyülekezeti nőegyletnél, mindegyik szívesen felajánlja évi jövedelme bizonyos hányadát az említett célra, s ha

azonfelül valamennyit országos szövetséggé összekötjük, akkor egyuttal megalakítottuk az országos ágost. hitv. evangélikus belmissziói egyletet is, mely helyes vezetés és folytonos lelkes agitáció mellett a leányárvaház után még más nagyobb intézeteket is létesíthet. Mert a belmisszió ügyét csak az evangélikus nők bevonásával fogjuk megvalósítani egyházunkban, de ha a nőket egyszer megnyertük az ügynek, akkor az virágozni is fog!

Ime, ily szép jövőre nyit kilátást a Zsilinszky és Gyurácz-féle indítványok összefoglalása. A gyámintézet központi bizottsága bizonyára jól meghányja veti a dolgot, hogy már kész tervvel s határozott indítvánnyal léphessen az idei egyetemes gyámintézeti közgyűlés elé. Az egyetemes gyámintézeti elnökség pedig gondoskodik majd róla, hogy a gyűlés ideje ne vonassék ismét el másféle dolgokra, hanem fordítassék a gyámintézet s általában a belmisszió ügyének beható tárgyalására. Így talán már a jövő tél folyamán megkezdhetjük az egyetemes Roth Teleky Johanna evang. nőegyesület szervezését s mire az egyetemes gyámintézet fenállásának 50 éves ünnepéhez ér, talán már megnyithatjuk segítségével a tervezett leányárvaházat. Ez mindenesetre az egyetemes gyámintézethez méltó jubileumi alkotáshoz lenne!

S. Ö.

„Bethel“, Bodelschwingh lelkész belmissziói intézménye epileptikusok és hülyék számára.

Valahányszor csak karácsony ünnepére gondolunk, mindannyiszor visszahangzik lelkünkben az angyal szava: „ime hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz, mert született néktek ma a Megtartó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában.“ Örvendezünk, hogy évről-évre megmegszólal az Urnak angyala, hirdetvén, hogy az az Ur Krisztus, ki 1907 évvel ezelőtt járt-kelt az emberek között, segítve, gyógyítva mindeneket, az még ma sem szűnt meg az embereken, a szükségben levőkön segíteni. Nézzünk csak szét azon a sokféle intézményen, melyet mind a krisztusi szeretet épített s a krisztusi szeretet tart fenn s meggyőződünk ezen állítás igazságáról.

Ilyen nagystilű intézmény, ilyen fényes, látható bizonyítéka az Ur Jézus szeretetének, Bodelschwingh lelkész „Bethel“ nevű belmissziói telepe Bielefeld mellett. Ha valahol, úgy itt megvalósul Krisztus urunk ezen tanítása: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat“ és a másik: „Amit cselekedtetek egygyel ez én kicsiny atyámfiaim közül, én magammal cselekedtetek.“ Ezt az intézményt szeretném közelebbről megismertetni az alább következőkben. Mondjuk azért mi is Jákobbal: „Keljünk fel és úgy menjünk fel Bethelbe.“ Menjünk el gondolatban oda, hol szeretet, béke, hála, dicséret honol; hol testvérekként szeretik egymást, hol az egészséges a beteg kedvéért él.

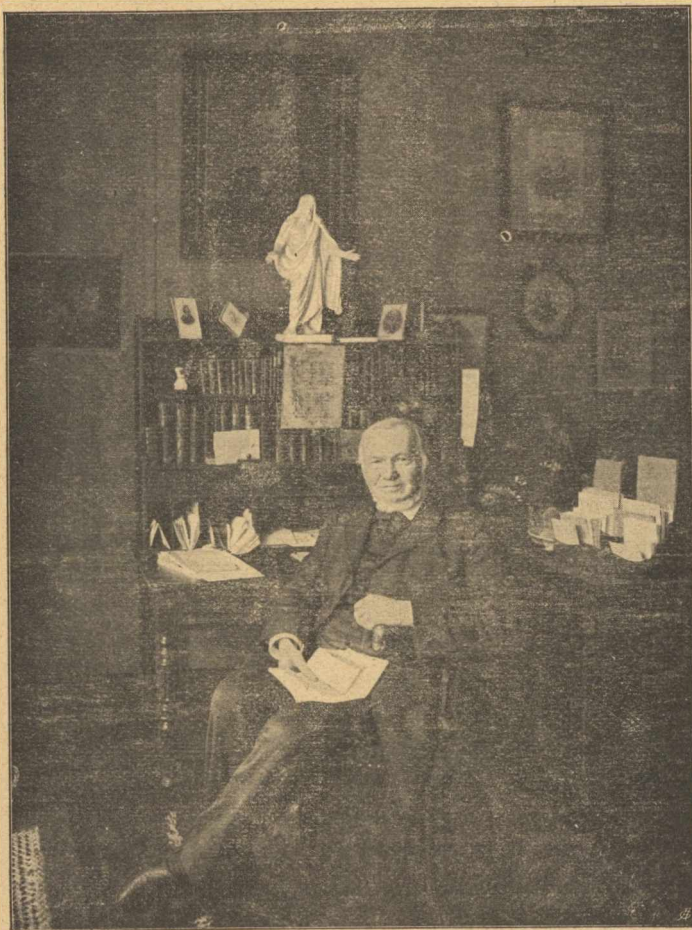
A westfálai tartományban utazva, egyszer csak Bielefeld gyárkéményei merednek elénk, hirdetve, hogy itt munkás nép lakik. Az állomáson

kiszállva, villanyoson mehetünk a város girbe-görbe utcáin végig. A városon áthaladva kiszállunk a villanyosból és felfelé haladunk az előttünk elterülő kis hegyre, melyet gyönyörű erdő diszit. Ez a teutoburgi erdő, melyben beljebb és feljebb haladva, itt is, ott is házakat látunk, régi westfáleri parasztházakat, modern új épületeket, kicsinyeket, nagyokat. Ezek az épületek, hol egyenként elszórva, hol egy kis utcává egyesülve, alkotják „Bethelt“, Nemetsország legnagyobb intézményét epileptikusok (eskórosok) és hülyék számára. Az egész telep egy kis városhoz hasonlít, villanyvilágítás, vízvezeték van minden házban. Azonkívül minden nagyobb házban, hol 100—200—400—600 beteg számára főznek, külön gőzfűtés van bevezetve.

Ezen a szép helyen, a teutoburgi erdő mély csendjében, égő oltárt emelt az erős Istennek egy egyszerű pap, Bodelschwingh. Ide jöttek és jönnek mindazok, kiket saját családjukban megvetettek, lenéztek s kilöttek, akiket a szivtelen emberek ijesztő betegségük miatt maguknál nem tűrtek, hanem könnyörtelenül kilöttek a világba, kik elől az iskola bezárult s kiket rendezavarástól félvén Isten házába sem engedtek. Vajmi kevés azoknak száma, kiket meleg szülői vagy rokoni szeretet hoz ide, hogy itt ne legyenek kitéve a megvetésnek, részvétlenségnek. A megfáradtak és megterheltek, a hontalan megvetettek találnak itt új családi otthonra, szülői szeretetre, testvéri támogatásra, meleg szerető szívekre. Amit az epileptikusoktól s hülyéktől saját családjuk, rokonságuk megtagadott, mindazt megtalálják Bodelschwingh-nél „Bethel“-ben. Ott nem irtóznak avagy undorodnak a szörnyű betegségtől, ott nem szaladnak el vagy nézik tétlenül, ha egy betegre rájön az epilepsiával járó görcsös rángatódzás, a csont és velőtrázó sikoltás. Segítségére szaladnak a diakonok vagy diakonisszák és puha divánra fektetik, hogy össze ne törje magát, meg ne sértse testét az óriási rüggapálódzás közepette, inkább maguk tűnnek el egy néhány rugást, néhány arca csapást és kék foltot.

Sokáig, nagyon sokáig volt az emberiség ezen osztálya elfeledve, elhagyva, megvetve, kilökve a társadalomból, épen úgy mint Jézus idejében a bélpoklosok. Sokáig, nagyon sokáig tartott, míg az az öröm, mely a Jézus Krisztusban jelent meg, ezen megvetettekig és elhagyatottakig tudott jutni, míg az a szeretet, melyet Krisztus hirdetett, felölelte az epileptikusokat is. 1866-ban néhány bielefeldi ember vett a teutoburgi erdőben, mely egészen a városig nyúlik, egy kis parasztházat néhány holdnyi erdőeskével, azon célból, hogy itt menhelyet nyit az epileptikusok számára. 1867-ben költözött ezen házba az első „Háziatya“ (Hausvater) 4 epileptikussal. Ez volt a kicsiny kezdet, ez volt az a kicsiny mustármag, melyet emberek vetettek el az Ur kertjében. Az Ur napfényt és meleget, termékenyítő esőt, jó, gondos, hű kertészt küldött Bodelschwingh személyében 1872-ben, ki szeretettel, végtelen türelemmel és lelkesedéssel ápolta ezen reája bizott magot; s ime, a mag kikelt, felnevekedett s nagy fává lett és az égi madarak, a szegény, hontalan, megvetett epileptikusok és hülyék, fészket raktak annak ágain, otthont találtak, barátságos meleg otthont. Negyven évvel ezelőtt egy hajlék volt csak; 40 évvel később (1867—1907) pedig már 150-nél is több

var, mely több mint 2000 betegnek ad csendes otthont. A néhány holdnyi erdőből 2000 holdnál is több lett. A 40 évvel ezelőtt elvetett mustármag nem szünt meg nőni, ágait terjeszteni s napról-napra, évről-évre fejlődik. A 2000 hold már nem elég a szükségletekre, Betheltől vasuton másfél órányira van már egy újabb telep, Bethelnek fiókja: *Die Senne*, mely szintén 2000 hold de szántófölddel bír s a harmadik telep: *Wietingsmoor* 4000 hold. S mindenütt Bodelschwingh emberei vannak munkában. Itt valóban beteljesedett, hogy „a kicsiny ezerre szaporodik.“

Bodelschwingh lelkész dolgozó szobájában.

Hogy az intézet ennyire nő és fejlődik az a most is ott működő Bodelschwingh lelkész érdeme. Az Ur megáldotta ezen szolgájának munkáját, sikerrel koronázta fáradozását. Sok küzdelembe, sok szenvedésbe került, míg odajutott, hogy az intézet ezer meg ezernek adhat otthont, hogy ezer meg ezerfelé terjesztheti áldását. Ezen intézet életető melege nemcsak Németországra, hanem más országokra, sőt világrészekre is kiterjed; ölelő karjait kinyújtja nemcsak Németország gyermekei felé, hanem bárcsak kis mértékben, idegen népek szenvedő fiait, leányait is magához öleli, enyhítvén nehéz sorsukat.

Magyar hazánkából is két szerencsétlen élvezi most ezt az önfeláldozó, keresztény szeretetet. Messze tőlünk, idegenek s mégis testvérek között várják azt a boldog órát, melyben elköltözhetnek ahhoz, ki legjobban tudja fájalmukat enyhíteni; várják a percet, melyben földi hazájuk helyett megláthatják a mennyei hazát. Örült is, fájt is szívem, mikor megtudtam és megláttam, hogy hazámbeli is van a kétezer közt, ki itt éli szomorú életét. Örültem, hogy beszélhettem

megint magyarul, de fájt látnom és hallanom, mennyire vágyódik az egyik beteg vissza hazájába, falujába, mely épen olyan erdőkoszoruzta hegy-völgyes, mint „Bethel“.

Ha Bethelben járunk-kelünk, mindenesetre szemünkbe ötlük, hogy minden háznak van valami bibliai neve, mely név összefüggésben van a házbeliek foglalkozásával, vagy valami más történettel, mely a házban történt. Ilyen nevek, hogy néhányat említsek: Zoar, Eben-Ezer, Pathmos, Sarepta, Nazareth, Morija, Nebo, Mahanaim, Sáron, Arimathia stb. „Sáron“-ban 40—50 kertészettel foglalkozó beteg lakik; nevét Ezs. XXXV. 2.-ből vette: „... A Libanusnak szépsége adatik néki, a Karmelnek és Sáronnak ékessége...“. „Arimathia“, — itt az a 30—40 epileptikus lakik, kik a sirokat ássák, a halottakat temetik és a remek szép temetőt gondozzák. Házuk Arimathiai József után neveztetik, ki az Urat temeté. Hasonló a többi névnek az értelmezése is.

Hogy fogalmunk legyen a házak belső berendezéséről, annak lakóiról, azoknak életéről, tekintsünk be néhányba. Nézzünk be például „Zoar“-ba. Itt eskóros hülyék vannak; lehet 40—50 fiu 6—7—8 évestől felfelé, s vagy 10—15 felnőtt férfi, kik azonban époly tehetetlenek, mint az 1—2 éves gyermekek, a mennyiben etetni, öltöztetni kell őket, az ágyból kivenni és ismét le is fektetni. A kik még tudnak mo-

Kerti iskola.

zogni, azok az udvaron, szobákban vannak, ülnek, állnak vagy járnak le fel cél nélkül. Az egyik mindig a körmét nézi, reggeltől délig, déltől estig, a másik felfedezett a padon valami kis lyukat és abba fuj bele órák hosszat, míg egy másik bele nem kapaszkodik és veszekedni kezd vele, ismét egy másik folyton-folyvást szemét dörzsöli, úgy hogy már nem lát semmit a sok dörzsölés következtében, van aki a ruháját tépi magáról és megeszi, legmeghatóbb talán mégis az az örökös egyféle mozgás, egy lépés előre, egy hátra órákhosszáig, míg csak össze nem esnek. Nem is emberekhez hanem állatokhoz hasonlítanak ezen szerencsétlenek. Mily óriási szeretet kell ahhoz, hogy valaki egész életén át mindig ezeket, ilyeneket ápoljon, ilyenekért éljen, azt alig lehet elképzelni. Akit az a kép, mit Zoar mutat, meg nem indit, az már nagyon ke-

ményszivü ember lehet. Ki ennyi nyomor, ennyi szenvedés láttára nem érez hálát szívében a Mindenható iránt, hogy őt és gyermekeit hasonló betegségtől megóvta, az még keményebb szívü. Itt szemmel láthatóan, kézzel foghatóan áll előttünk ama igazság: „Megbüntetem pedig az apák vétkeit harmad- s negyedigiglen“, mert többnyire iszákos, nemileg kicsapongó szülőknek gyermekei ezek. Mily borzasztó, égbe kiáltó vád ez a szenvedő gyermekesereg a szülők ellen? . . . Felemelt ujj ez, mindnyájunk számára, hogy éljünk Istennek tetsző életet.

Menjünk ezen siralmas házból egy másik, talán még szomorubb képet mutató házba „Pathmos“-ba. Itt fi- és leánygyermek együtt sir, ordít, énekel, szalad, hempereg vagy kér valamit. Különféle koru s nagyságu gyermekeket látunk itt, a hónapos babától fogva fel egész 30—40 éves gyermekekig. Amilyen testi baj embert csak érhet, az mind látható ezeken az ország különféle részeiből egy házba hordott beteg gyermekeken. Megindító, amint a 20—30 éves gyermek ágyacsájában feküdvé épugy éneklí, dudolgatja a bölcsödalt, mint a mellette fekvő 3—4 éves gyermek. Megható nézni, amint ezek az öreg gyermekek a kicsinyekkel játszadoznak ép oly gyermekesen, mint ezek; csak az arc ráncái és a termet vastagsága árulja el, de a nagyság nem, hogy ezek bizony már 20—30 évesek. Megdobban szívünk, mikor ezen eskóros hülye gyermekek ajkáról halljuk: „Jézus szeret minket“, a „Jézusnál jó dolgunk van“, aztán tovább szaladnak, játszanak, mintegy bizonyítani akarván, mennyire jól érzik magukat Jézusnál, az ő követői körében, mennyire jól esik nekik sütkérezni a szeretet napsugarainál. Nem csoda, ha a mostani német császárné könnyekre fakadt, mikor e házban időzött s látta az itt szenvedő gyermekesereget s lelke elé képzelte azt a sok szomorkodó anyát, kiknek ily szerencsétlen gyermekeik vannak; könnyekre fakadt az önfeláldozó, jutalomra nem számító szeretet láttára a diakonisszák részéről. Vajjon melyik anya nézhetné azt meg sirás nélkül?

Akit „Zoar“ és „Pathmos“ hidegen hagy, ki ezek láttára nem borul le a Mindenható előtt, hő imát rebegeve; az tekintsen be csak egy félórára „Morija“-ba, vagy „Mahanaim“-ba. Itt örültek vannak. Morijában férfiak, Mahanaimban nők. Az epilepsia igen sok esetben őrjüngéssel végződik, azért e célra is berendezkedtek. Áthaladtam néhány szobán, de lelkem megrendült s imára nyílt ajkam: „Uram jó atyám, őrizz meg hasonló sors-tól!“ A hogy beléptem a nappali tartózkodóba, jött egy jó megjelenésü, fekete szakállu ember könyvvel a kezében; zsebei is könyvekkel tele; meséli, hogy ő már 6 évig mint pap működött, most erre a sorsra jutott. Tiszta óráiban Sám. II. könyvét fordítja héberből. . . . Ez tényleg mind igaz, amint később a felügyelő diakonustól hallottam. Ezen szomoru sorsra jutott papról tekintetünk egy hófehér haju, csendesesen ülő bácsira esik, ki dacára annak, hogy panaszodik, neki nincs állkapesa, éhen kell halnia, igen jó husban van. Ez 40 évig volt tanító s ime most hová jutott? . . . Szemközt, mosolyogva jó egy gyönyörü erős szál ember, mindenkivel beszél, de értelmetlen hangokat . . . ez svéd előkelő, híres államférfi volt, s most? . . . Egy külön szobában ágyban ülve gondolkozik, fejét kezére tá-

masztva, egy hercegi sarj . . . lehet 20—23 éves . . . önmagáról, a világról keveset tud, csak gondolkozik éjjel-nappal, ki tudja meddig? Most a diakonus be megy egy cellába, az örült ki benn van rugja, löki, ráköp, szidja . . . kivetkezett emberi formájából . . . Megtudtam, hogy ez is pap volt; otthon felesége és 4 kis magzatja siratja . . .

Ha valahol, úgy Zoar, Pathmos, Morija, Mahanaimban látjuk, milyen semmi az ember; ha valami, úgy ez a 4 hely mély hálát ébreszt szivünkben Isten iránt, hogy nekünk egészséges testet, egészséges lelket adott. Jól esik lelkünknek látni, hogy teljesedik az Ur tanítása „Szeresd felebarátodat, mint te magadat.“ Ha pedig összehasonlítjuk munkánkat a diakonusok és diakonisszák önfeláldozó szeretetmunkájával, akkor bizony szégyenkezéssel kell beismernünk, hogy vajmi keveset dolgozunk felebarátaink javára, hogy még igen távol állunk a Krisztus parancsától.

Hagyjuk el azonban a telepnek ezen legszomorubb házait s nézzünk olyanokba is, hol még munkaképes epileptikusok vannak. Bodelschwingh igyekszik minden beteget foglalkoztatni, mert a munka kevesíti a rohamok számát s mert a munka által igen sokat fakarít meg az intézet. A betegek foglalkozásuk és nemük szerint vannak elosztva. Hol 2000-nél több beteg s vagy 1000 egészséges ember él egy helyen, kik mindent maguk termelnek, produkálnak, ott el lehet gondolni, hogy a foglalkozás is különféle. Így van egy ház az asztalosok, egy a lakatosok, szabók, cipészek, kovácsok, borbélyok, kertészek, kereskedők stb. számára. Külön vágóhidjuk, óriási sütődéjük, három nagy téglagyárunk, néhány igen kiterjedt majoruk, gőzfürdőjük, postájuk, telefonuk, városházuk, tüzoltóságuk, egy szóval mindenük van, amit egy 3000 lélekkel rendelkező város igényelhet s ami az életfenntartáshoz szükséges.

Ezek után lássuk még, milyen a házirend? Minden házban, a hol férfiak vagy fiúk vannak, ott a Hausvater a felügyelő, ki az egész házért felelős. A hol nők, vagy leánygyermekesek vannak, ott egy diakonissza a „Hausmutter.“ A Hausvater s Hausmutternek minden beteg feltétlen engedelmességgel tartozik. Ő mellettük állnak a diakonusok s diakonisszák, kiket szintén Bethelben képeznek ki. Mellesleg legyen szabad megjegyezni, hogy a diakonusok száma, kik nemcsak Bethelben hanem más városok kórházaiban is dolgoznak, ezideig meghaladja a 400-at.)* A diakonisszák száma sokkal nagyobb, ma már körülbelül 1200, úgy hogy a betheli diakonissza-anyagát nemsokára felülhaladja a Kaiserswerthit. A diakonusok és diakonisszák éjjel-nappal a betegekkel vannak, velük dolgoznak vagy mellettök virrasztanak. Minden ház úgy van berendezve, hogy van benne külön hálóterem, tartózkodási szoba, étterem. Reggel 6 órakor van a felkelés; $\frac{1}{2}$ 7-kor kávé, aztán $\frac{1}{2}$ 8-ig szünet, $\frac{1}{2}$ 8-kor megy ki-ki a dolga után, a ki mesterséget tud, megy a műhelybe, a ki nem tud, az a kertben, udvaron, szobában, konyhában dolgozik, hol mindig akad valami munka; henyélni egynek sem szabad; más az, ha valamelyiknek rohama volt, kinek akkor

*) Egy hazánkbeli magyar fiu is dolgozik Bodelschwinghnél mint diakonus.

egy jó ideig pihenni kell. 9-kor van a reggeli, 12-kor ebéd, a mi kevés leves, de annál több főzelékből áll. Délután 2-től 4-ig dolgoznak, uzsonnáz-
nak s utána megint 6 vagy $\frac{1}{2}$ 7-ig folyik a munka. 7 órakor van a vacsora. Azért esznek naponta 5-ször, mivel egyszerre nem szabad sokat enniök. Minden étkezés előtt s után a Hausvater vagy a diakonus asztali imát mond. Minden este, vacsora után van írásmagyarázat, mit a Hausvater vagy a Hausmutter vagy a telepen levő lelkészek közül valamelyik tart. Ennek lefolyása: 3—4 vers éneklése, aztán textus olvasás, magyarázat, ima, áldás. Írásmagyarázat után ki-ki a ház melletti kertben vagy a társalgóban töltheti idejét 9-ig mikor is le kell feküdni mindenkinek. Minden házban van zongora, harmonium, könyvtár, újságok, vallásos folyóiratok szórakozás céljából.

A mezőn dolgozó epileptikus leányok.

De más fajta szórakozásuk is van. Nyáron kirándulásokat tesznek a teutoburgi erdő szebb részeibe. Télen a tornateremben s kuglizóban töltik el szabad idejüket. Koncert vagy más előadás is kerül néha sorra. A fiatalab-
bak iskolába járnak s ha innen kikerülnek, a különféle műhelyekben helyeztetnek el.

Minden vasárnap a „Zioniskirche“-be mennek, hol minden háznak meg van a helye. Ez a templom a hegyoldalon, gyöngyöri helyen fekszik, erdő közepében. Ez már úgy van építve, hogy ha valakin kitör a betegség, mel-
lék fülkébe lehessen vinni, hogy ne zavarja az intenzitetelet. Egyszerű a templom berendezése, igen szép a szószék, melyen az apostolok vannak

kifaragva.*) Nyáron át ezen templom előtt az erdőben tartják az istentiszteletet. Ez az u. n. Waldkirche. Egyszerű, a fák közt földbe vert lócák képezik a templompadokat; fatörzsek és termés kövekből pedig igen helyes oltárt és szószéket emeltek egyben. Az orgonát saját fuvózenekaruk (Posaunenchor) pótolja, mi a természet alkotta templomban, kísérve a betegek buzgó énekétől, valami fenséges . . . El lehet képzelni, mily megindító azon a helyen az ének, hol 20—30 ezer ember fér el s hol mégis oly akusztika van, hogy a leggyengébb hangu szónokot is kitűnően érthetni. Impozáns lehetett az az ünnepély, melyet akkor rendeztek a Waldkircheben, mikor 1897-ben Vilmos császár és neje meglátogatták Bodelschwinghet. Akkor 2000 fuvóhangszer kísért 8000 ifjút és leányt. Tehát 10,000 emberből álló vegyes kar és azonkívül még vagy 25—30,000 résztvevő.

Megható képet mutat vasárnap reggel Bethel. Csoportonként jönnek az egyes házakból a

betegek felfelé a templomba énekes könyvvel kezükben, a Hausvater vagy egy diakonus vezetése mellett. Buzgón énekelnek, áhitatosan imádkoznak, el-el mélyednek a predikációba, mert hisz mindig a vég, mindig a halál lebeg előttük. Sokszor, ha nem is gondolnának reá, akkor összeesik mellettök egy társuk vagy társnőjük és ez mindjárt

Az erdei templom.

emlékezteti őket, hogy a legközelebbi pillanatban ők is így járhatnak.

Még sokat lehetne írni Bodelschwingh ezen nagyarányu alkotásáról, különösen arról a kérdésről, mit a „Missziói Lapok“ egyik mult évi füzete hozott, „a vándorlegényekről,“ mikép segített Bodelschwingh ezen a bajon, de ez alkalommal legyen elég ennyi.**) Az eddigiekből is látjuk, hogy Krisztus szeretete ma is ezer meg ezer embernek az éltetője, megtartója. Látjuk, hogy mily semmi az ember; de Isten áldása nagygyá teheti a kicsinyt is. Itt tanuljuk felfogni mi az Isten s mi az ember?

A mult nyáron egy meleg augusztusi napon a betheli erdőben járkáltam az etikával (erkölestannal) kezemben s olvastam a kötelességről szóló paragrafust: mi a kötelesség, hogyan oszlik fel stb? Egyszerre temetési ének üti meg fületem. A temető felé tartottam és láttam, a mint a diszfe-

*) Egy vándorló magyar képfaragó faragta ki.

**) Kérek azonban erről is minél előbb cikket. Szerkesztő.

ketébe öltözött epileptikusok vizsik utolsó nyughelyére egy elhunyt társukat. Követtem a menetet. Amint a kicsiny csapat a sirhoz ért és letette a halottat, egyszerre az egyik csak összeesett . . . kitört rajta az eskórság . . . Az egyiket sirba fektették, a másik öntudatlanul ott hevert a sir mellett, a többiek pedig minden pillanatban ugyan arra a sorsra juthatnak.

Mélyen megilletődve mentem vissza az erdő sűrűjébe, hogy imámat az Ég Urához küldjem. Jó ideig nem nyitottam ki etikámat, mert az a kép, amely csak pár perccel előbb játszódott le szemem előtt, világosan osztotta fel a kötelességet Isten, embertársaink és önmagunk iránti kötelességre

Ráby.

Németországi utazásom.

Irta: Scholtz Ödön.

(1. folytatás.)

Többször hallottam, hogy ha valaki nagyobb utazást akar tenni, az ne vigyen magával sok podgyászt és váltson okvetlen körutazási jegyet. Megfogadtam a tanácsot s nagy hasznát láttam. Kis Fézi táskámmal mely a szükséges könyveken kívül csak a legnélkülözhetetlenebb fehéreneműt tartalmazta, könnyen átszállhattam egyik vonatból a másikba, végig mehettem a nagy állomásokon, ki a villanyoshoz, be a városba anélkül, hogy hordárra lettem volna utalva, a körutazási jeggyel pedig nem csak sok pénzt, hanem a jegyváltáshoz szükséges időt s a vele járó sok kellemetlenséget is megtakarítottam. Egyszer egy ismerősöm azt mondta, hogy ő rendszerint harmadik osztályon utazik s a második és harmadik osztály közötti árkülömbözetet jótékony célokra fordítja. Ez jutott eszembe, mikor Bécsben a körutazási füzetet megváltottam s azért harmadik osztályu jegyet vettem s mondhatom, hogy ezt soha egy pillanatra sem bántam meg. Hogy Németország mennyire megelőzött bennünket kulturális tekintetben, azt talán semmiből sem ítéltjük meg jobban, mint ha itt és ott harmadik osztályon utazunk . . .

A vidék Bécestől Egerig egyhangu volt s az utazás semmi érdekeset sem nyújtott. Persze, míg a vonat végig száguldott Csehországon, el elgondolkoztam azon nagyszerű mozgalmon, melynek következtében az utolsó években épen ebben az országban ezren meg ezren térnek vissza a pápás egyházból a Krisztus egyházába, honnét az ellenreformáció idejében erőszakkal kizavarták őket, — de az országnak épen ezen vidékére még nem csaptak át a „Los von Rom!“ mozgalom hullámai, úgy hogy nem volt alkalmam egy ilyen új evangélikus gyülekezetet megtekinteni.

Már sötét éjszaka volt, mikor a vonat átrobogott az osztrák határon Szászországba s a több mint 500 kilométernyi utazástól megtörve *Plauen* városában kiszálltam, hogy megpihenjek. Mikor másnap korán reggel az utcára léptem, hogy a várost a tovább utazás előtt kissé megtekintsem, csudálatos kép tárult elém. Azt hittem, hogy kis vidéki városban vagyok, s ime egy több mint százezer lakossal bíró, remek palotákkal, pompás

terekkel, óriási gyárakkal, szép templomokkal rendelkező nagy város feküdt előttem. Egy ur, kivel a reggelinél megismerkedtem, lelkesedéssel beszélt, hogy Plauen csak úgy mint Németország oly sok más helye, husz-harminc év előtt még igénytelen kis fészek volt, azóta azonban a rohamos fejlődésnek indult gyáripar következtében lakosainak száma megtízszereződött. A plaueni csipke világhírű s csupán ezen egy cikk előállítására Plauenben talán több gyár van, mint egész Magyarországon.

Reggel lévén, a lakásomhoz közel fekvő ősrégi de már külső méreteivel is imponáló „Johanneskirche“ felé tartottam reggeli könyörgésre. Nagy volt azonban esodálkozásom, mikor a templomot zárva találtam. A templommal szemben lakó egyházi, kihez azon kérdéssel fordultam, hogy hány óraker lesz a könyörgés, röviden azt felelte: „Mi németek hétköznap dolgozunk s vasárnap imádkozunk“. Ez ugyan praktikus elv, de nem vet valami szép világot az ottani egyházi viszonyokra, mert egy több mint százezer evangélikus lakossal bíró városban azért bizonyára lennének elegenden, kik minden reggel szívesen ellátogatnának a templomba, kérni az Urat, hogy áldja meg kegyelmével a mindennapi munkát és keresetet, ha alkalmuk volna hozzá. Ez a tapasztalás, hogy a templomok hétköznap zárva vannak, végig kísért egész Németországon s ez gyakorolta talán a legkellemetlenebb benyomást kedélyemre egész ott időzésem alatt. Ugy látszik, hogy a német császárné azon kezdeményezése, hogy a templomok hétköznap is nyitva legyenek az ájtatoskodni akarók számára, csak nehezen tud magának utat törni. A Johanneskirchet egyébként istentisztelet nélkül sem tekinthettem meg, mivel épen renoválták s így tilos volt a bemenet. Nem mehettem be a gyönyörű parkban fekvő szép „Lutherkirche“-be sem. A remek új „Pauluskirche“-t azonban, mely néhány év előtt 2 millió márka költséggel épült, megnéztem s azon benyomással utaztam tovább Plauenból, hogy ahol annyit áldoznak templomépítésre s ily művészi kivitelű házat építenek az Ur dicsőségére, ott még sem állhat rosszul az evangélikus egyház ügye, ha a hívek „csak vasárnap“ imádkoznak is.

Plauen az ugynevezett „Vogtländische Schweiz“-ban, Szászország legszebb vidékén, a vadregényes Elster völgyben fekszik, mely völgy szebbnél szebb villákkal van tele, melyek Leipzig és Plauen előkelőbb köreinek találkozó helyeül („Stelldichein“) szolgálnak. Plauen után a folyó partján, mely színét mindég azon gyár jellege szerint változtatja, a melyiken épen áthalad, egy nagy gyárváros a másik után jött, Reichenbach, Werdau, Krimitschau stb. mind 20—30 ezer s több lakossal, hirdetve Németország jólétét, gazdagságát. A „Vogtländische Anzeiger“ politikai rovatának szerkesztője, ki a Honter János emlékére Nagyszebenben emelt szobor leleplezésekor hosszabb ideig Erdélyben is tartózkodott, kinek ott legjobban a ref. papok nagy bajusza tűnt fel s kivel a vonaton megismerkedtem, a szászokat jellemző rendkívüli szívélyességgel magyarázta a látni valókat, úgy hogy alig vettük észre, mikor a vonat *Altenburg* városába érkezett.

Altenburg a körülbelől 200.000 ezer csaknem kizárólag evang. lutheránus lakossal bíró szász-altenburgi herecegségnek fővárosa. Alig 42.000

lakosával Németországon csak kis város számba megy mégis az, hogy egy bár csak kis országnak fővárosa s ennek következtében egy uralkodó hercegnek székhelye, bizonyos jelentőséget kölcsönöz neki. Legellegzetesebb vonása a csín és tisztaság s a számos impozáns középület mellett, a hatalmas sziklatömbön épült hercegi várkastély, a nagyszámu, ritka szép evan-

Az altenburgi hercegi várkastély és vártemplom.

gélikus templom s a műépítészeti szempontból is felettébb értékes ódon városháza igen emeli azt az egyébként is jó hatást, melyet a város a szemlélőre gyakorol.

Schmutzler lelkész, ki a nyáron személyesen hívott meg Altenburgba, egész idejét nekem szentelte. Érdekes, hogy bár Altenburg oly gazdag szép evangélikus templomokban, hogy e tekintetben párját alig találni, „paplak“ csak egy van, a generálisszuperintendens részére; a többi lelkészek bérházakban laknak. Schmutzler Laurentius konzisztórium tanácsossal egy házban lakik. Először nála tettünk látogatást s bár szombat délután volt s a vasárnapi predikációval volt elfoglalva, mégis elkísért a szép „Brüderkirche“-be, mely Altenburg legszebb temploma s az ő alkotása. A régi „Brüderkirche“ mint az egykori ferencrendű zárdához tartozó templom még a 13-ik századból származott; 1522-ben Luther predikált benne; utóbb az uralkodó hercegi családnak s az ország generálisszuperintendenseinek temetkezési helyéül szolgált s 1901-től 1905-ig nagy áldozatok árán egészen újból épült. A templom zöld szegélyü, karminvörös téglából épült s nagy-

szertü lépcsőfeljáratával s 77 méter magas karesu tornyával impozáns hatással van a szemlélőre. Már messziről magára vonja a figyelmet egy a falazatban elhelyezett művészi kivitelű mozaikkép, mely a hegyi predikációt tartó Jézust ábrázolja ezen felirattal: „Aki én hozzám jön, semmiképen nem vetem ki“ (Ján. 6, 37). A mozaikképtől balra pedig Luther 3 méter magas szobra van elhelyezve, amint bal kezében a Bibliát tartva, ökölbe szorított harcrakész jobbjá a szent könyvön nyugszik.

A templom belseje elragadóan szép s látása önkéntelenül Jákob szavait kelti fel az ember emlékezetében: „E hely nem egyéb, hanem Istennek háza, és ez a mennyeknek kapuja (I. Móz. 28, 17).“ A hajó ezer ülőhelyre van berendezve s a korai gót és románstíl szerencsés kompozícióját nyújtja. A falazat remek freskókkal van diszítve, a színes üvegablakokon pedig, melyek az egész keresztény üdvtörténetet s a reformáció történetének főbb jeleneteit ábrázolják, mágikus fény hatol a szentély belsejébe. Az oltár megetté 3 ablak a kereszténység három főünnepét: karácsonyt, nagy-pénteket és husvétot jelképezi, míg az oltárkép az urvacsora szereztetésének azt a jelenetét mutatja, mikor Jézus ezen szavakat intézi tanítványaihoz: „Bizony mondom néktek, ti közületek egy elárul engemet“ (Máté 26, 20—22). Az oltártól balra áll a tölgyfából faragott szószék, mely a kereszténység symbolumát, a Szentháromságot ábrázolja s a szószékkel szemben felállított művészi faragású hercegi szék szimmetrikusan zárja le az oltár területét.

A templom egyik főekessége az orgona, mely 3 manuállal, 50 registerrel s 3371 hanggal bír s mely Németországon is ritkaság számba megy. A kántor épen a másnapi istentiszteletre kijelölt énekeket gyakorolta s mikor bele vágott a billentyűkbe s eljátszotta az „Erős várunk“-at, mint ha nem csak a mi szívünk dobbant volna hangosabban, hanem mint ha Luther, Gerhardt és Bach tekintete is átszellemült volna, kiknek képei diszítik az orgona körüli ablakokat.

Ha megemlítem még, hogy a templomba központi gőzfűtés, villanyvilágítás s egyes helyeire (sekrestye stb.) vízvezeték van bevezetve; hogy az oldalrészekben a konfirmandusok tanítására szolgáló terem, gyülekezeti levéltárra szolgáló helyiségek, tanácsterem stb. vannak elhelyezve, s hogy a toronyból naponként 3-szor gyönyörű harangjáték legszebb choráljainkkal figyelmezteti a járókelőket mennyei hivatásukra, — fogalmat alkothatunk magunknak ezen templom nagyszerűségéről. S csoda-e, ha sóhaj kelt szívemből: Uram, Istenem, ha itt egy 40,000 evang. lélekkel bíró gyülekezet, dacára annak, hogy még 6 más szép templom áll rendelkezésére, mégis ilyen fenséges új házat emelt dicsőségedre, miért nem lehet nekünk is Budapesten legalább egy ilyen templomunk? . . . S ha valahol új evang. templom épül, miért nem néznek az illetékes tényezők előbb egy kicsit körül Németországon, az evangélikus templomok hazájában, hogy lássák milyen legyen egy evangélikus templom stilszerű s rendeltetésének megfelelő külső és belső berendezése.

Ilyenféle gondolatokkal váltam meg az Ur ezen házatól s elbucsuzva Laurentiustól, mentem Schmutzler kollegával Lohoff generálisszuperinte-

denshez bemutatkozásra. A szász-altenburgi országos egyház több szu-
perintendenciára oszlik s az egésznek élén a generálisszuperintendens*) áll,
kit a herceg nevez ki s aki mindenkor egyttal a fővárosi gyülekezetnek is
első lelkésze, hol a Bartholomäikirche mellett szép emeletes rezidenciája
van. Az ő kezében összpontosul az egyház lelki és közigazgatási vezetése,
egyházi és iskolai ügyekben döntő szava van az állami kormányzatnál s az
ő egyházi álláspontja nyomja rá, hogy úgy mondjam, bélyegét az egész
országos egyházra. Hogy a generálisszuperintendens lelkésztársaival szem-
ben minél függetlenebb legyen s minden egyéni és személyes momentumtól
menten végezhesse az ellenőrzést és felügyeletet, régi szokás, hogy a herceg
rendesen *más lutheránus országos egyházból* hívja meg országa ezen első
lelkészét. Lohoff is pomerániai származásu, impozáns megjelenésű, hatá-
rozott lutheránus személyiség, ki mint utóbb többször volt róla alkalmam
meggyőződni, úgy nagy tudása, mint kiváló egyházkormányzati képes-
sége folytán teljesen rátermett magas hivatalára s lelkésztársai feltétlen
tisztetletét bírja. „Also sind Sie der ungarische Amtsbruder, der uns morgen
einen Vortrag halten will“ **) — volt a barátságos fogadtatás, melyben úgy
ő, mint rendkívüli kedvességű neje részesített. Mivel azonban másnap nem
csak a Gusztáv-Adolf ünneppel járó sok teendő, hanem az új „Herzogin
Agnes-Gedächtniskirche“ első lelkészének beiktatása is várt reá, szívesen
fogadva a másnapi ebédre való meghívását, ezuttal hamarosan távoztunk.

Közben beesteledett s már a villanyos világítás fényénél vettük utun-
kat a hercegi kastély felé, mely meglehetősen a város közepén, egy hatal-
mas sziklatömbön fekszik s melynek egyes részei még a 12. századból
származnak. A mostani vár, a vártemplom, a hozzá vezető grádics s a
templom előtt elterülő erkély nagyjából még változatlanul ugyanaz, mint
Rosner Mátyás idejében volt s amint az est szürkületében felfelé mentünk
a lépcsőn, mintha egykori hiteért számüzött ágfalvai elődöm lépteinek do-
bogását hallottam volna. Felérve az erkélyre, onnét a magasból gyönyörű
kilátás nyílt a villanyfényben szemünk előtt elterülő városra, melynek házai
közül mind meg annyi ég felé mutató ujként emelkedett ki a sok sudár
templomtorony. Hányszor állhatott itt az öreg Rosner Mátyás nejével, gyer-
mekeivel s mutathatta nekik, ugyan nem az akkor még ismeretlen villany-
világításnál, hanem a szemeiből sugárzó hit fényénél az irányt, hol az a
másik város feküdt, melyben egykor bölcsője ringott s az a gyülekezet,
melynek templomaiban még mint számüzött is hirdette az Igét, míg végre
a durva erőszak elől menekülni volt kénytelen. S hány sóhaj szállhatott
bánatos szivéből ég felé: Csak még egyszer láthatnám szép hazámat s
megtudhatnám, vár-e ott egyházamra az elnyomatás hosszú éjjele után még
egyszer virradat? . . .

(Folytatása következik.)

*) Ilyennek képzelem nálunk is a Zsilinszky által felvetett „egyetemes püspöki“
állást.

**) Tehát ön az a magyar kartárs, aki holnap előadást akar nekünk tartani?

Gerhardt Pál hitvese.

Gerhardt Pál költészetének egyik legkedvesebb vonása az az evangéliom szelleme által megtisztított egészséges érzék, mely a természetes emberi élet és általában a természet költői felfogásában nyilvánul. Legvonzóbban nyilatkozik meg ez az érzéke a házasság és családi életre vonatkozó gyönyörű költeményeiben („Voller Wunder, voller Kunst . . .“; „Ein Weib, das Gott den Herren liebt . . .“; „Der aller Herz und Willen lenkt . . .“; „Wie schön ist's doch Herr Jesu Christ . . .“ stb.), melyek ékesen szóló bizonyossága annak, hogy a kegyes költő jól ismerte a házasság és családi életnek örömét, bánatát egyaránt s e kettőből Isten keze alatt csodálatosan szövődő boldogságát. Honnan ismerte? Ismerhette már a szülői házból, ismerte a berlini derék Berthold-házból, melyben éveken át nevelésködött; de legjobban és teljesen csak saját házasság és családi életéből. E megfontolás önként adja ajkunkra azt a kérdést: ki volt és milyen a kegyes költő-pap hitvese?

Gerhardt Pál, tudjuk, 1655 február havában mint mittenwaldei lelkész vette nőül az említett *Berthold* berlini kamarai ügyvéd egyik leányát, *Anna Máriát*, kit már nevelőkorából ismert. Gerhardt ekkor már mintegy 48, neje 33 éves volt; viszonyuk nem a serdülőkor éretlen szerelme, de nem is a számító józan ész műve; hanem két az élet tapasztalataiban már megérelmődött, egymást megértő, a hitben és szeretetben egybeforrtnak léleknek mélyszéles vonzalma. Tizenhárom évig éltek együtt boldog egyetértésben, híven megosztva egymással az élet minden örömét, bánatát. Házasságukból 5 gyermek származott, 3 leány és 2 fiú, de csak egy fiú maradt életben, a többi gyermek elhalt még az édes anya életében. Gerhardt Pálné 1668 március 5-én költözött el. Méltó volt férjéhez mint emberhez, mint költőhöz, mint lelkészhez, mint hitvallóhoz egyaránt s azért méltó arra is, hogy Gerhardt Páléval együtt az ő emlékét is felelevenítsük. A halála után kiadott „personaliák“ szerint mély vallásos lélek volt, kiválóan szerette Istent és az ő igéjét, rendkívül buzgón és erőteljesen tudott imádkozni; nemcsak férjének hű odaadó élettársa, nemcsak gyermekeinek szerető édesanyja volt, hanem szülein is megható gyermeki szeretettel csüngött mindvégig s különösen betegeskedő édesanyját teljes odaadással ápolta öreg napjaiban. Hajlékát csak azért hagyta el, hogy az Isten házába menjen, vagy betegeket és szegényeket látogasson. Igen kedvelte a vallásos költészetet; ha egy szép kegyes éneket talált, gondosan leírta magának s így lassanként egy egész anthológiára tett szert. Még halálos ágyán is ebből olvastatott fel magának. A mit Gerhardt Pál „Ein Weib, das Gott den Herren liebt“ — kezdetű költeményében a Példabeszédek könyve 31. fejezetének nyomán a derék asszony dicséretére zengett, az bizonyára teljesen reá illett saját élettársára. De a legszebb emléket Gerhardt Pál hitvese akaratlanul is maga állította magának azokban az egyszerű, családi jellegű feljegyzésekben, melyek családi bibliája elsárgult lapjain az ő kezétől maradtak reánk. Minden további jellemzés helyett s egyszersmind

az előbbiek igazolása végett lehetőleg hű fordításban közöljük e feljegyzések közül azokat, melyek a „Pastoralblätter“ című gyakorlati theologiai folyóirat (szerk. Neuberg, kiad. Ungelenk, Dresden) 1907 márciusi számában jelentek meg.

„Cantate vasárnapján, 1622 május 19-én, születtem én. — Ha valaki nem születendő víztől és Szent lélektől, nem mehet bé az Isten országába. A mi születtetett testtől, test az; és a mi születtetett Lélektől, lélek az. (Ján. 3, 5—6). Uram, jöjjön el én hozzám a te országod!”

„1655 február 11-én. Hetvened vasárnap. Vehr prépost (főlelkész) tisztelendő úr boldogult édes atyám házában megáldja szívem frigyét az én szeretett Gerhardt Pálommal. — Örüljete, épüljete, vigasztaltassatok meg, békességesen lakjatok; és a szeretetnek s a békességnek Istene lészen veletek. (2. Kor. 13, 11).

Másnap elutazás és bevonulás Mittenwaldéba.

Áldd meg, Uram, a mi bementelünket!”

„1656 május 19-én. Első gyermekünk, Mária Erzsébet, születik saját születésem napján. — Magasztalja az én lelkem az Urat, és örvendez az én lelkem az én megtartó Istenemben; mert megtekinté az ő szolgálóleányának alázatos állapotját; mert a hatalmas Isten én velem nagyságos dolgokat cselekedék, és szent az ő neve! (Luk. 1, 46—49). Óh mily kimondhatatlanul boldoggá tud tenni az Úr bennünket gyarló embereket!”

„1656 október 10-én. Az én drága, tiszteletreméltó gyóntató atyám, Vehr prépost úr, bemegyén az ő óhajtott nyugodalmába. Úgy érzem, mintha második atyámat vesztettem volna el, hiszen mint lelki atyám ő szült engemet evangéliom által a Jézus Krisztusban és az én lelkemet szeretete és gondozta, mignem a Krisztus én bennem megábrázolatnék. (1. Kor. 4, 15. Gal. 4, 19). — Megemlékezettek a ti előttetek járókról, kik néktek szólták az Istennek beszédét, kiknek kövessétek hiteket, meggondolván, minémű vége volt az ő életeknek. (Zsid. 13, 7).

„1659 március 25-én. Anna Katalin kis leányunkat kiviszik pihenő helyére. Oh vajjon olyanná kell-e lennem, mint a kit megfosztanak gyermekeitől? Miért, óh Uram, dorgálsz engemet oly igen? Micsoda vétékkel szolgáltam reá, hogy ezt az örömet is bánattá változtatod? — Az én Gerhardtom vigasztal és azt mondja: Miért sirsz? A gyermek nem halt meg, hanem aluszik! Oh igen, aluszik, de oly mélyen, hogy az édes anya hangja nem tudja többé felébreszteni! Tudom, Uram, tiéd a hatalom, azt teheted övéiddel, a mit akarsz; de engedj sirnom és keseregnem! — Engedjétek, hogy jöjjenek én hozzám a kis gyermekek, és meg ne tiltsátok őket, mert ilyeneké az Istennek országa. (Márk 10, 14).“

„1662 augusztus 25-én. Az Ur megkönyörült rajtam az én nyomorúságomban és nem tekintett az én bűneimre. Negyedik gyermekünk, Pál Frigyes, ma vétetett fel a szent keresztség által a Krisztus közösségébe. Örömöm nagyobb mint hálám! Igaz, hogy testem gyengesége nagy, — erőm megtört! Csendesen sirok, midőn gyermekemet a dajka keblén látom és nem az édes anyja keblén! És mégis az én gyermekem! Uram, ne vedd el tőlem ezt a gyermeket! — de ne ugy legyen, a mint én akarom, hanem a mint te akard! Keressétek először az Istennek országát és annak igazságát és mindazok megadatnak néktek. (Máté 6, 33).“

„1664 október 23-án. Most bementél a te Uradnak örömébe, drága, boldogult édesatyám! Ma vittek téged, te hiv szolgál, halotti kamrádba. Vidd fel magaddal gyermeked halálját és üdvözdöd boldogult édesanyámat.

Óh olykor úgy érzem, mintha nemsokára viszontlátnálak benneteket, ti boldogult jó szülők! Legyen meg az Ur akarata. — Ha az én atyám és az én anyám elhagynak is engemet, az Ur magához veszen engemet. (Zsolt. 27, 10 a).“

„1665 február 6-án. Ma vittük ötödik gyermekünket, András Keresztélyt, a szent keresztség által az Ur Jézushoz. A mindeneken könyörülő Isten bocsássa meg bűnömet, — de az én örömöm fájdalom és szomorúság. Tudom, ez a gyermek nem marad meg nekem. Tudom a halálnak ama csirájáról, melyet testemben hordok! Valami Istentől született, meggyőzi e világot és az a diadalom, mely meggyőzte e világot, a mi hitünk. (I. Ján. 5, 4).“

„1665 szeptember 24-én. Aludjál édesen kis fiam Keresztély, — hisz tudtam, hogy bölcsőd a mennyben készítetett el. Most ott pihensz és alszol három testvéreddel és a kedves öreg szülőkkel! Mennyire örülnek, ha te hozzájuk mégy; és a te anyád sir! De im, óh Isten, a te kezed nem rövidült meg, hogy e könyeket is le ne törölhetnéd! Ime, Uram, még egy gyermekünk maradt és tovább maradt meg, mint a többi négy. Ha még egyszer kell a halál angyalának házunkba jönnie — — Uram, küldd akkor én hozzám. Igen fáradt vagyok és gyenge! — Várom az Urnak segítségét. (1. Móz. 49, 18).“

1666 február 6-án. Az én édes uramtól ma vették el hivatalát! Még ez a megpróbáltatás is ér! Erőm gyöngé, de hisz az Ur tudja, mennyit bírok el. Tarts ki te, Gerhardtom, ne szégyeneld a Krisztus evangéliomát és tégy mindenkor nemesen bizonyosságot sok bizonyosságok előtt. Én követlek téged a nyomorba, a pusztába, inségbe és halálba. Ne félj azoktól, a kik csak a testet ölnek meg, de a lelket meg nem ölhetik. — Gerhardt, tudom, te soha nem dicsekszel, mert te szelid vagy és alázatos szíved, de most dicsekedjél felszóval és hiven, — dicsekedjél az Ur Jézus Krisztusban. Maradj hiv, ne nézz én rám és gyermekünkre, hiszen Isten akarata nélkül egy veréb sem esik le a háztetőről, — nem fogunk éhen halni. Tarts ki, Gerhardtom, mig nem odajutsz a Sion hegyére és az élő Istennek városába, a mennyei Jeruzsálembe és az angyalok ezreire és az elsőszülöttek gyülekezetébe, a kik be vannak írva a mennyekben és Istenhez, a ki mindenek ítélőbirája és a tökéletes igazok lelkeihez és az ujszövetség közbenjárójához, Jézushoz! — Isten áldjon meg, Gerhardtom! Most érzem, mily nagy vagy te és mily kicsiny vagyok én, a te szegény szolgálód!“

„1668 február 29-én. Tegnap este egy kis vért hánytam, a mitől enyéim igen megijedtek. Megnyugtattam őket, mert különben nem esett bajom. De ma érzem, erőim minden pillanattal fogynak. Hideg borzongás járja át tagjaimat, mely szinte megfagyaszt. Alighanem az a követ jelentkezik, mely innen elhív engemet. Ha úgy kell lennie, Uram, add, hogy legyőzzem szívem gyarlóságát. Te nekéd ajánlom szeretett hitesuramat és egyetlen gyermekemet, akit még nekem, szegény bűnös szolgálódnak meghagytál nagy irgalmadból. A te kezeidbe ajánlom lelkemet és testemet! — Nem bírom tovább — kezem reszket! — Krisztus az én életem s a halál nyereségem. (Phil. 1, 21*)“. —

Közli: P. K.

*) E helyet a Luther-fordítás szerint adtam vissza, mert Gerhardt Pálné kétség kívül a szerint értette.

A neuendettelsai misszió Uj-Guineában.

Irta: **Deinzer M.** missziói felügyelő.

(Folytatás és vége.)

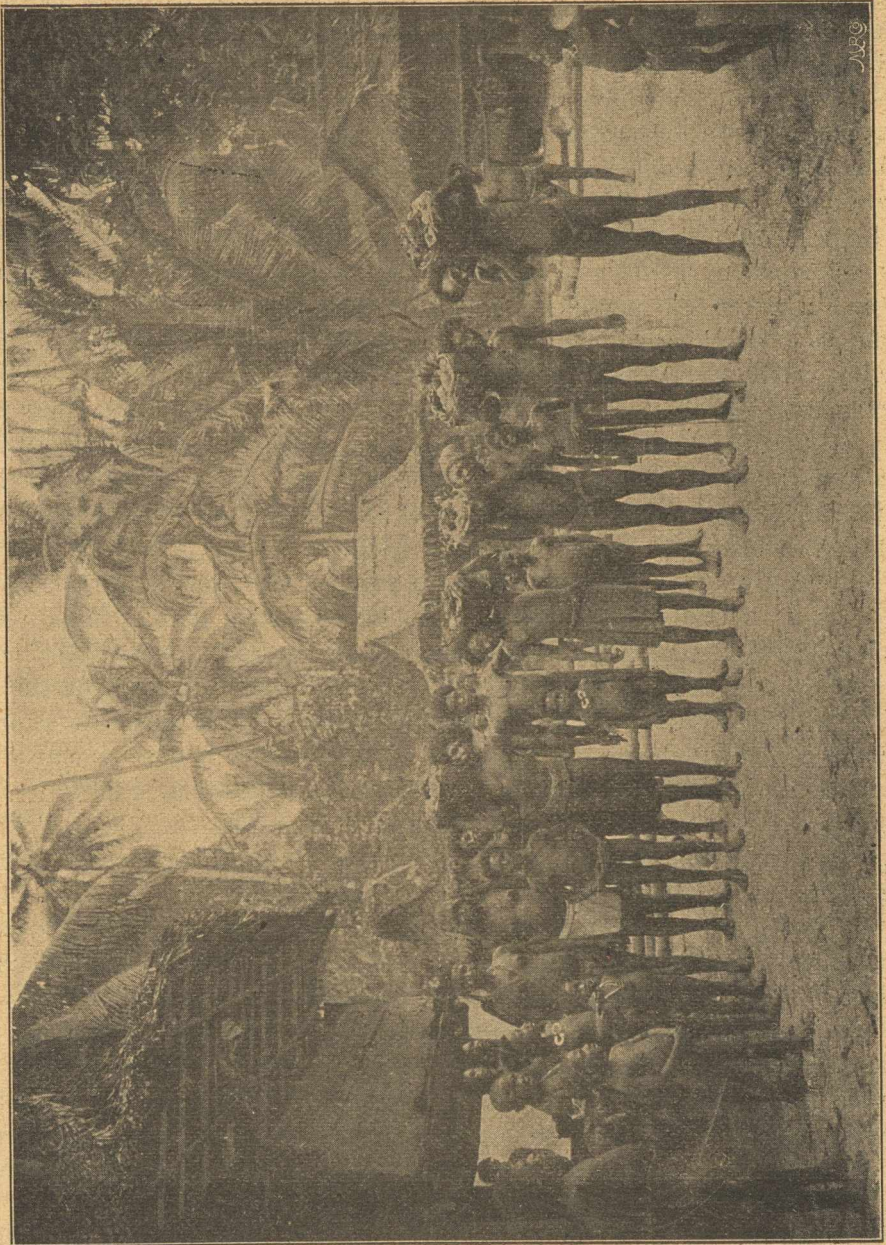
De a hittérítők által tanított és az igazság fénye iránt mindinkább fogékonyabb ifjúságot csaknem az a veszély fenyegette, hogy a már megkezdett jó utról le fog téríteni és a pogányság sötétségébe vezetetik vissza. Ugyanis a déli Yabim községi elöljárói egy nagy Balum- és körülmetélkedési-ünnepély tartását határozták el. A körülmetélkedés bizonyos mértékig a pápua-ifjunak a nyilvános életbe való bevezetése és a legnagyobb ünnepségnek tartatik. Azt állítják, hogy ez a Balum által megy véghez, melyet kezek és lábak nélküli szörnynek képzelmek. Ezt a szörnyeteget ünnepélyesen hívják; neki a fiukat el kell nyelnie és ismét ki kell hánynia; erre pedig sertésekből álló áldozat által indítatik. Ez az elnyelés és kihányás képezi tulajdonképpen a körülmetélkedést, mellyel azt akarják elérni, hogy általa a fiuk nagyok és erősek legyenek. Az ősök és a természet imádása, különösen pedig a kigyó-imádás látszik ebben egymással párosulni. Az egész dolgot igen komolyan veszik és úgy a fiuknak, kik a körülmetélkedésnek magukat alávetik, mint az abban résztvevő férfiaknak hosszú előkészületet kell végezniök. Ámbár eme körülmetélkedésnél bizonyos parancsolatok is lesznek a fiuk elméjébe vésve, mely parancsolatok a tizparancsolat második táblájára irottaknak felelnek meg, de egyébként az egész eljárás, — melynek a koronája egy igen könnyen felfogható és emberi kezek által véghezvitt műtét, — semmi más, mint színjáték, minek művészi ügyességgel azt a színezetet adják, mintha ez valami titokzatos vallásos cselekvény volna. Az aszonyokat meg a gyermekeket szigorúan távoltartják tőle; a sertéseket pedig, melyek az ifjakkal kiváltása végett a Balumnak áldozatul nyujtatnak, a résztvevők maguk fogyasztják el; az asszonyoknak azután azt mondják, hogy a Balum nyelte el azokat. A titoknak kibeszélését, elárulását halállal büntetik. Nos ennek a ceremóniának kellett az ifjakkal magukat alávetniök. Annak a hamisságnak, mely e dologgal és ennek kivitelével össze volt kötve, határozottan károsan kellett az ifjakra hatnia, ha t. i. ebbe belemennek.

Igy az egész próba lett rájuk nézve. De kitünt, hogy az ifjak belsőleg teljesen közönyösek voltak e dolog iránt és csak a kényszer hatása alatt vetették magukat neki alá. Az összeköttetést a hittérítőkkel fentartották, sőt ettől fogva észre lehetett rajtuk venni, hogy határozottan csatlakozni kívántak tanítóikhoz. Készülődési idejük alatt, mikor mindegyiküket egymástól elkülönítve bezárva tartották, — leveleket irtak a hittérítőkhöz és az énekek másolatát kérték tőlük; a hosszú idő alatt egyet mást elfelejtettek belőlük. Miután a ceremóniákon átetek, szorgalmasan meglátogatták az állomásokat és itteni tartózkodásuk alatt résztvettek a munkában, az iskolai tanulásban, az áhitatban és a vasárnapi istentiszteleten és azután lélekben megerősödve tértek haza. Többen a kereskedelmi társaság által az „Astrolabe-Bai“-ban levő ültetvényeknél alkalmaztatták magukat. Innen

azután így írtak: „Hittérítő! mi nem feledkezünk meg az Istenről; esténként énekelünk, a vasárnapot megtartjuk és a „*miti*“ről (tanról) beszélgetünk egymás között, és a többi yabimbéli ifjakkal is“. Hasonló módon megtartották az áhítatossági gyakorlatokat és a vasárnapi összejöveleteket az otthon maradottak is. Sőt az öregek is mindiukább rokonszenvezni kezdtek a szent üggyel. Kwalasamban lehetővé vált, hogy a tanítványok templomot építhettek melyben száz ember számára volt hely, és mikor ezt 1897-ben Kantate-vasárnapján felszentelték, jóformán az egész falu népe részt vett azon. Más falvak is követték ezt a jó példát. Szerették ha a hittérítő a faluban megjelent és ott „*miti*-beszédet“ folytatott; és más fiatal emberek is, kik még nem jártak a missziói állomásra, megtanulták a tanítványoktól a hittérítők énekeit. Sőt a dolog odáig fejlődött, hogy a lakosság kezdte a vasárnapot megszentelni. De más tekintetben is eltértek a hittérítők befolyása alatt álló emberek az apák szokásaitól. Így a halálesetek alkalmával többé nem keresték a gyanított varázslót, akiről azt hitték, hogy a halált ő okozta. Nagyobb népösszejöveleteknél az egyes falvak lakói rendszerint fegyveresen szoktak megjelenni: Kwalasamból már fegyver nélkül jöttek az emberek egy ilyen összejöveletre. Ugyancsak Kwalasamban a pogány eredetű mezei körmenetet, melynek megtartásától tették függővé a mezei termények diszlését, abbahagyták. A régebbi tanítványok közül többről azt lehetett mondani, hogy a hittérítőkhöz való viszonyukat illetőleg, a katechumenusok állapotába léptek, amely állapot a régi egyházban szokásban volt, — habár valami ünnepélyes avatás által nem is lettek ilyeneknek nyilvánítva. Az 1898-ik év május havának 7-ikéről *Zwanzger* hittérítő egy falusi látogatást ismertet és erről így ír: „Midőn este 8 óra felé az első Gingalafaluhoz érkeztünk, éppen akkor tartották ott az emberek esti áhítatosságukat. Már messziről hallottuk éneklésüket. Miután a parton kikötöttünk, én előre a faluba mentem. Egy *Kaboing* nevű ifju, aki a legtehetségesebb volt és aki az áhítatosságot vezette, éppen kikérdezett egy másik fiut a múlt vasárnapon a hittérítő állomáson mindkettőjük által hallott bibliai történetből. Férfiak, nők és gyermekek hallgatták őket. Azután felállottak; az előbb megnevezett az esti imát mondja, majd mind együtt rebegik a „*Miatyánkot*“. Valóban lélekemelő, mikor az ember látja, hogy ezek a pogányok micsoda buzgósággal és áhítatossággal dicsérik az Istent és magasztalják az Urat, aki érettük is meghalt kinteljes halállal a keresztfán. *Kaboing*ről határozottan hiszem, hogy nem sok idő múlva teljesen a Krisztus hive fog lenni. Szelid csendes természetű, mély érzésű fiu, aki igazán őszintén érez és az ismeretben igen szép előrehaladást tett már.“

Ennek dacára még egy egész esztendőnek kellett elmulni míg az első jelentkezés a keresztelésre megtörtént. Az 1899-ik esztendőben április 12-én, a husvét utáni 10-ik napon *Kaboing* ismét megjelenik az állomáson, hol *Zwanzger* hittérítő éppen az udvaron foglalatoskodott. De hadd beszélje el a jelenetet a hittérítő maga: „Azonnal elhatározom magamban, — írja ő, — hogy *Kaboing*gal a keresztség felől fogok értekezni és kipuhatom, hogy miképpen gondolkozik erről és hogy hogyan áll ehhez belsőleg. Ka-

boing, — szólítám őt meg; — te a multkor *Vetter* hittérítőhöz azt a kérést intézted, hogy falutokban egy kis gyermeket kereszteljen meg K: Igen, az úgy volt és most nénémnek is született egy kis gyermeke. Ekkor ko-

Bukana-harcosok.

molyan szeme közé néztem és kérdém: és te? Felelete, melyet hallottam, nagyon meglepett, de egyszersmind meg is örvendeztetett. Ugyanis így válaszolt: A minap Kamungsanga és Obogo így szóltak egymáshoz: jer, menjünk a hittérítőkhöz és kérjük őket, hogy a „miti-vizzel“ lemossanak

minket és ezt nekem is mondták, mire én beleegyezésemet adtam és kijelentettem, hogy ez aztán binganu (az az igaz, erős) is legyen, t. i. hogy így cselekedjünk és aztán a „miti“ szerint éljünk is. Mondtam ezt Jabonak is és az is helyeselte a dolgot. A mi öregeink hazudtak, de mi többé nem tartunk velük, mert a ti beszédetek „binganu“. Z: Igen, Kaboing ez így van. A ti öregeitek az ifjakat körülmetélik és azt akarják, hogy azután azok is úgy hazudjanak, mint ők magok; de az Ur Jézus a keresztség által az embereket, kik az ő beszédét befogadják meg akarja büneiktől tisztítani és jóvá akarja őket tenni, hogy cselekedhessék azt ami jó. K: Bizony a ti beszédetek jó és én is Jézus gyermeke és megkeresztelt hive akarok lenni. Z: De ha te ezt komolyan akarod, akkor többé nem szabad neked a Balum-ünnepélyre menned és áldozatot sem szabad többé Balumnak nyujtanod. K: Hiszen ezt már rég óta nem akarom. Z: Ha tehát kívánságod igazán komoly, akkor közöld ezt Pfalzerrel. K: Jól van, még ma este megmondom neki. — De mivel Pfalzer hittérítő igen el volt foglalva, — csak másnap este jelenthette be nála Kaboing óhajtását és ezzel meg is mutatá, hogy csakugyan „binganu“ az ő elhatározása. Augusztus 20-án keresztelte meg őt és társát Kamungsangát Pfalzer hittérítő. Ugyanazon év utolsó napján Hoh hittérítő még a Kwalasamból való Lokumut is megkeresztelte; e megkereszteltek körülbelül 20 évesek voltak.

Ezekkel az első keresztelesekkel a jég meg volt törve. Az első keresztségnek évfordulóján 1900-ban, a Yabim-falvából ismét 6 fiatal ember, — köztük két házaspár, — jelentkezett a keresztségre; November 11-én keresztelte meg őket Vetter hittérítő. Kaboing azonban már három év múlva meghalt (1902 jul. 22); valami ismeretlen, kinos betegség okozta halálát; szenvedéseiben is jó kereszténynek mutatta magát, amennyiben állhatatosan visszautasított minden kísértést, hogy kuruzslás által keressen gyógyulást. Csak egy falubeli asszony volt jelen halálos órájában. Békeséggel halt meg, mint jó keresztény. Az asszony beszélt, hogy még mielőtt meghalt volna „abumtau“-hoz (t. i. az Urhoz) imádkozott és azután nyugodtan elszenderült. Halála 5 „tamiifjura“ akkora hatással volt, hogy ezek is kívánták a keresztséget; úgy óhajtottak egykor meghalni, mint Kaboing. Bamler hittérítő Tamiban 1902 november 14-én keresztelte meg őket.

Az annyira megmunkált Yabim-vidékhez a hittérítők állandóan és igazán közel akartak lenni, azért Vetter hittérítő az 1902—03 évben „Yabim-állomást“ alapította és ott ismételten fordultak elő keresztelesek és pedig évenként emelkedő számban. Hasonlóan fejlődött a dolog a „Deinzer-magaslaton“ is, ahol az 1904-ik év vizkeresztjén lettek az első katechuménusok, szám szerint tizenhárman, — nagyobb részben idősebb emberek, — megkeresztelve. Simbang, uj-guineai legelső állomásunk csak 1902 december 7-én nyert, legközelebbi szomszédságából két ifju lelket; a legközelebbieket, lehetne mondani, a legtávolabbiak. Sattelbergen az 1904 év vizkereszt ünnepén lett a két legelső jelentkező megkeresztelve; ezeket csakhamar nagyobb csoportok követték. Így Keysser hittérítő 1905 április 30-án 10 egyént keresztelt meg, majd még ugyanazon év adventjének 2-ik vasárnapján tizen-

hatot; az 1906-ik hetvened- és hatvanad-vasárnapokon pedig 44 személyt részesített a keresztség szentségében. A három legujabb állomáson is t. i. Wareo, Pola és Heldsbach állomásokon szintén fordultak már elő keresztelesek, ismételten Tamiban is; itt lettek az első asszonyok megkeresztelve, azóta a többi állomásokon is. A megkereszteltek száma 1906 március havában már meghaladta a három százat; közöttük szép számmal vannak megkeresztelt családok; ugyanakkor 400-an állottak kereszteleési oktatás alatt. Nincs is messze az idő, mikor az egész partvidék, melyet a neuendetsai hittérítők megszállottak, egészen kereszténnyé lesz téve. De a belföldi lakosságnál végzett tevékeny munkálkodás által már ott is hatalmas kezdet lett csinálva s a „miti“-ről és áldásos hatásáról szóló hírojóformán már az egész szomszédos vidéken is elterjedt és minden oldalról kérnek hittérítőket. A nép, mely kölesönös bizalmatlanság és vakhit szülte viszálykodás és háboru alatt szenved, megváltás után vágyakozik és ezt a hittérítőtől várja. Talán már közel is van az idő, midőn e kívánság és pedig részben a már eddig megnyert keresztények közül vállalkozó segédek, benszülött hittérítők munkája által is teljesebbé mehet. Ezek ugyanis az Igének továbbterjesztése körül általában igen alkalmasoknak bizonyultak; — némelyek közülök erre különös ügyességet mutatnak és a hittérítőknak már eddig is igen becses szolgálatot tettek. A műnek tovább terjesztése magával hozza, hogy ilyen segédek kiképeztessenek; másrésről meg az lesz a feladat, hogy a megkereszteltek a keresztény ismeretben és életben gyarapodjanak, valamint, hogy rendezett gyülekezetbe csoportosíttassanak. E tekintetben még nagy feladatokat kell megoldani.

Az öröndetes eredményt azonban nem értük el áldozatok nélkül. A husz év leforgása alatt meghalt ott 4 hittérítő és 2 hittérítőnő; a legtöbb közülök csak néhány évig munkálkodott Uj-Guineában. Tremel K., aki a munka megkezdésekor Fliert hittérítő oldala mellett állott, 8 évi működés után szabadságra volt kénytelen menni, amelyből nem is tért többé vissza, mert 1900 júniusában, Ausztráliában meghalt. Kétszer annyi ideig dolgozhatott Vetter hittérítő ki különösen a Yabim-misszió terén szerzett érdemeket t. i. 1889—1906-ig; mind a kettő egymás mellett nyugszik Dél-Ausztráliában a tanundui temetőben, míg a többiek Uj-Guinea földjében pihennek. Mindazoknak, akik velük a hasonló munkában való részvétel által rokonságban vannak, vigasztalására szolgál, hogy az általuk és a testvéreik által az Urban végzett munka nem volt hiábavaló. Az Ur adja áldását és engedje, hogy e szent munkának már megadott gyümölcse Uj-Guineában tartós és maradandó legyen!

A Lipesei Misszióról.

(Misszióink iskolaügye.)

III.

Misszióink *indiai* iskoláinak ötödik és utolsó csoportja a *kézműves és földművelő iskolák*. Céljuk leginkább az alsóbb néprétegekből származó ind keresztényeknek társadalmi emelése és a létért való nehéz küzdelmüknek megkönnyítése, a miről való gondoskodás nevezetesen kosztos iskoláink árva gyermekeire nézve kikerülhetetlen kötelessége a misszióknak, ha azok nem bírnak annyi szellemi tehetséggel, hogy felsőbb iskolákat végezhetvén, vagy misszióink szolgálatában mint tanítók s lelkeszek vagy az államban mint hivatalnokok kereshetnék meg mindennapi kenyerüket. Valami kézműves mesterségnek elsajátítása nélkül ugyanis mint a vagyonos pogányok szolgálói és napszamosai volnának kénytelenek elszegődni és ilyen viszonyban keresztény hitük is sok kísértésnek volna kitéve. Elősegítik ezen iskolák a kasztok közötti válaszfalak ledöntését is, mivel pogány mester csak a saját kasztjabeli tanoncot fogad fel, miáltal teljesen kivan zárva, hogy valaki más mesterséget tanuljon s üzzön, mint apja s valamennyi őse. Hozzájárul, hogy dacára a tanulók ősi kulturájának, mely pl. az építészet, a szobrászat, a fafaragás, az ötvös és takács mesterség terén nagy virágzást mutat fel és dacára a népnek ilyen foglalkozásokra való kiváló ráteremtéségének, Indiának művészete és ipara nagyjában ugyanazon fokon áll ma is, hol már évszázadok előtt állott. Az angolok ugyanis a legújabb időkig csak keveset tettek, hogy a bennszülötteknek e tekintetben indításokat adjanak, mivel érdekük követeli, hogy az angol ipartól függésben maradjon India s az anyaországnak továbbra is hatalmas fogyasztó területe legyen. De nemcsak szociális és nemzetgazdasági, hanem pädagogiai jelentőségük is van ezen iskoláknak, a mennyiben állandó munkához és a munka erkölcsi értékének megbecsülésére szoktatja az orientális tétlenségre nagyon is hajló tanul gyermekeket.

Ipari iskolája van misszióknak a Trankebár közelében fekvő *Erukad-tantséri* nevű faluban, melyet 1874-ben *Grahl* misszionárius alapított s *Zietzschmann* tovább fejlesztett. Ezen kézműves iskolából misszióink házai, templomai s iskolai számára már sok tetőzet, ablak, ajtó stb. került ki, valamint tartós butorok s különböző házieszköz, lakatos munka s egyéb megrendelt ipari tárgy. Szövésszettel és nádfonással is foglalkoznak benne. Jelenlegi vezetője *Schulze* missziói építőmester. Az 1905-ik évben 1 műhelyvezető, 3 mester, 2 segéd és 31 finemű tanonc dolgozott benne, mindnyájan keresztények. Készítettek egyebek között két folyosót, egy oltárkorlátot, egy keresztelőkövet és 2350 korona értékű butorokat. Azonkívül 2200 korona értékű butort raktárra is dolgoztak, melyekből az év folyamán 1300 koronáért kelt el. Három tanonc ünnepélyesen felszabadított; a jelentkezők száma oly nagy, hogy misszióknak, sajnos. csekély anyagi eszközei miatt még a legalkalmasabbakat sem lehet mind felvenni.

E mellett van a *tritsinopoli leányipari* iskola, melyben *Schmidt* Katalin és *Karberg* Emma diakonisszák tanítottak tavaly 20 leányt a háztartási tudnivalókon, mint főzés és kerti munkákon kívül még varrásra és különböző kézimunkákra.

Mivel pedig Indiában a földművelésnek igen nagy jelentősége van, sokkal nagyobb mint az iparnak, mely az angol gépekkel s főkép az angol tőkével amúgy sem képes versenyezni, és mivel tanul gyülekezeteinknek jó része földműveléssel foglalkozik, misszióink tavaly *földművelő* iskolát is nyitott meg *Pandurban*, melynek ünnepélyes alapkövetésénél az Indiában

vizitációt tartó *Lohmann* lipesei missziói szemináriumunk theol. tanára is jelen volt. Ez iskola létesítésére egy németországi *névtelen* missziói barát alapítványt tett, melynek évi kamatja 700 korona. A múlt évben egy Indiában felállítandó *magasabb ipari iskolára* gyűjtött „*jubileumi alap*“ az év végén körülbelül 35 ezer márkára rugott.

Lipesei misszióknak indiai iskoláinak nagy jelentőségét s a többi keresztény misszió iskoláival együtt való roppant feladatát talán igen élénken világítja meg, ha végül megemlítjük, hogy Indiának 70 millió tanköteles gyermeke közül csak 4 millió látogat iskolát s hogy 100 férfi közül csak 10 és 1000 nő közül csak 4 tud olvasni és írni. Adja Isten, hogy tanulmisszióink iskolái is hozzájárulhassanak a tudatlanság s a vele karöltve járó bűn és babona éjjelének eloszlatásához!

Átérve már most lipesei misszióknak *áfrikai* iskolaügyére az eltérő viszonyoknál fogva külön kell tárgyalnunk a *wakamba* s külön a *dzsagga* misszióknak iskoláit. A *wakamba* népnek alantos jelleme s erkölcsi sülyedsége természetesen a misszionáriusok iskolai tevékenységét is akadályozza: a felnöttek lustasága és munkakerülése a gyermekeket is renyhe tanulókká s szerfölött rendetlen iskolalátogatókká tesz. Így *Hofmann*, a *wakamba* misszióknak esperese múlt évi jelentésében panaszosan említi, hogy bár az angol kollektor (körülbelül a mi szolgabiránk) a szülőknek erősen szívére kötötte, hogy gyermekeiket szorgalmasan küldjék iskolába, nehogy barmok módjára nőjjenek fel, mégis az év elején *Ikuzába* eljött 150 tanítványból szeptemberben már 50 sem látogatta rendesen az iskolát. Más állomásokon még rosszabb az iskolalátogatás, pl. *Mulangóban* 100 tanulóból csak 3 maradt meg. Ennélfogva — nem tekintve a később említendő *kosztos* iskolákat — *állandó* iskolát sehol sem sikerült még létesíteni a *wakamba* misszionáriusoknak.

Mindazonáltal azt is írják*) *wakamba* tanítványaikról nagy örömmel, hogy elég jó emlékező tehetséggel bírnak, úgy hogy könnyen tanulnak olvasni és írni, sőt hogy néha valóságos dühvel gyakorolják magukat az olvasásban, hangos és félig éneklő szavakkal betöltve az egész missziói állomást. Különösen lelkesednek az éneklésért s teljes szívvvel-lélekkel éneklük anyanyelvükre lefordított evang. choráljainkat, néha két hangon is. Az is előfordul, hogy vallásoktatás közben néha-néha felcsillan a gyermekek szeme s hogy nevezetesen a nagyobb fiúk az átvett bibliai történeteket feltűnően csekély hibákkal adják vissza szóban s írásban egyaránt, sőt némelykor önálló módon is, így pl. az egyik azt írta: „Midőn leánykája meghalt volt, azt mondá Jairus: mit használnak most összes kincseim? Nem telik sem örömöm bennük, sem segítségemre nem lehetnek“.

Nagy jelentőséggel bírnak a *wakamba* misszióban a *kosztos* iskolák. Ez már onnan is kitűnik, hogy misszióknak 34**) keresztény *wakamba* közül 32 ilyenekből került ki. Az 1898—1900 tartó nagy éhínség idején ugyanis a biztos haláltól megmentett 100-nál több árva gyermek került misszióknak nevelő befolyása s fegyelme alá. Sokan közülök elérvén 18-ik életévüket, ugyan elbocsáttattak már, mások el is szöktek, de azért a régi éhínséges gárdából s ujonnan felvettekből összesen még 59 (44 fiú s 15 leány) tartózkodott ott tavaly is a *wakamba* misszióknak 4 állomásán.***) A leg-

*) L. *Kanig*, Dornige Pfade eines jungen Missionars in Ukamba, 30. s köv. old. és *Brutzer*, Begegnungen mit Wakamba, 28. old.

**) Ily csekély az eredménye az 1886 óta e nép közt szakadatlanul s nagy áldozatokkal folyó buzgó missziói munkásságnak!

***) Ezek: *Ikuza* (1891 óta), *Mulango* (1899), *Myambani* (1903) és *Miwukoni* (1903); az 1886-ban *első* *wakamba* misszióállomásnak alapított *Jimbát* a körülötte lakó *wakamba* folytonos kóborlása miatt tavaly kénytelen volt feladni misszióknak.

több (21) kosztosfiú Ikuzában van, kiket jelenleg *Augustiny* misszionárius oktat és nevel. Misszióink keresztényekké akarja nevelni, de úgy, hogy népüktől s annak viszonyaitól el ne idegeníttessenek s hogy ne váljanak karikaturákká. Azért testi munkához is szoktatnak, főleg földműveléssel foglalkoztatván őket, melylyel később maguk kereshetik meg mindennapi kenyerüket.

Az ilyen kosztosiskolák *napirendjének**) leírása legjobban mutatja, miképen foglalkoznak velük misszionáriusaink: Reggel fél 7 óraker felkelnek a kosztosok egyszerű fekhelyükről s azonnal reggeli könyörgésre gyűlekeznek a missziói házba. Eléneklük pl. Garhardt Pálnak „*Ebredj fel szívem és vigadj*“ kezdetű reggeli énekét, mely wakamba nyelven ekkép hangzik:

Amuka we ugoo yagwa
Taiya muumbi wa andu,
Munengi wa itzamu
Mwii waitu indi yondhe.

Ezután rövid bibliai textust olvasnak s imával, közös Miatyánkkal és áldással befejezik. A szerény reggeli (pl. egy-két süített kukoricaacsó) elköltése után a misszióállomás közelében elhaladó folyó- vagy patakban megmosakodnak s mindjárt az ebéd elkészítéséhez szükséges vizet is meritik. Fél 9 óraker megszólal az iskolaharang. Hegedükiséret mellett mindenek előtt énekelnek egyet s azután bibliai történet, majd rövid szünet után olvasás, irás és számtan következik. Ez utóbbi tárgyból Augustiny az ikuzai kosztosok harmadik osztályával a 10 ezerig terjedő számkörben mind a négy alpműveletet vehette át. Vallásból a haladottabbak a bibliai történet mellett a kátét is tanulják, továbbá helyesírásban és fogalmazásban is gyakoroltatnak. Olvasókönyvük leginkább a szt. írásnak a wakamba nyelvre már átültetett részletei, mit pl. Hoffmann Lukács evangéliuma. Fél 12 óraker éneklél befejeződik a tanítás. Délutáni 2 óráig szabad idejük van a kosztosoknak, de a nagyobbak kötelessége az ebéd megfőzése, mely főtt kukoricából vagy kölesből áll, babbal és tökfélével vegyítve. Ételüket imádság után több közös tálból sohasem hiányzó étvágygyal költik el.

Két óraker ismét munkára szólítja a harang és pedig a missziói állomás mellett elterülő szántóföldekre, hol kukoricát, szerecsenkölest, babot s tökféléket termelnek; egyes állomásokon a gyapoteszerje (*Gossypium herbaceum*) és a jövedelmező gummi-termő növények termesztésével is kísérleteznek. Ha a mezőn épen nincsen munka, máskép foglalkoztatnak a fiuk, így feladatuk az állomásnak tereit, utjait stb.-t rendben tartani. 5—7 óráig ismét szabad idejük van, mialatt a sorosak a vacsorát készítik el. Ennek elköltése után a missziói házba jönnek a gyermekek, hol bibliai s más képeket mutat s magyaráz, Európáról beszél nekik a misszionárius, hol énekelhetnek s játszhatnak is. Estvéli könyörgéssel befejezik a napot.

Kosztos iskoláinkból került ki ama 7, többé kevésbé tehetséges és 18—22 éves korban levő keresztény ifju, kikkel *Thermann* misszionárius az 1905. évi november hó elején nyitotta meg *Ikuzában az első bennszülött tanítóképző kurzust*. A tanfolyam egyelőre csak egy évre van tervezve s célja nem annyira az, hogy sok új ismeret közöllessék az ifjakkal, hanem hogy az eddig tanultakat alaposabban sajátítsák el maguknak s főleg az, hogy keresztény jellemük szilárdíttassék meg. A kurzus elvégzése után vagy a kosztos iskolákban lesznek alkalmazva mint a misszionárius segédjei, vagy külső u. n. prédikációs állomásokon önállóan is vezethetnek iskolát, sőt idővel, ha beválnak s az Ur is úgy akarja, talán bennszülött evangelistákká is lesznek kiképezve külön kurzusban. Ezen tanítóképző kurzus

*) L. Hofmann, Aus der Missionsarbeit unter den Wakamba, 18. s köv. old.

tantárgyai a következők voltak *): Bibliai történet 3 óra, káté 3 óra, egyháztörténet 2 óra, földrajz és történelem kombinálva 2 óra, olvasás 2 óra, számtan 2 óra, fogalmazás 2 óra, szépirás 1 óra, helyesírás 1 óra, ének 1 óra, hetenkint tehát összesen 19 óra, úgy hogy délelőtt mindig 3 óráig tart a tanítás, délután pedig a többi kosztosokkal a mezőn dolgoznak a kurzusbeli ifjak is. A második félévben a *gyakorlati* kiképzés céljából a kosztos iskolában és a külállomásokon is segédkeztek. A kurzus további lefolyásáról eddig megjelent tudósítások azon bizalomnak adnak kifejezést, hogy mind a 7 növendék be is fog válni s el is éri célját.

Mindezek alapján a wakamba nép roppant keményszívűsége dacára is azt remélhetjük, hogy misszionáriusainknak iskolai működése s nevezetesen a kosztosokkal való gondos fáradozása nem marad örvendetés-gyümölcs nélkül s hogy e nép között is beteljesedik a zsoltár szava: „*A kicsinyeknek és csecsemőknek szájok által erősítetted meg a te hatalmadat.*“ Z. J.

(Vége következik.)

Missziói hírek. Belföld.

— **A soproni felső ev. egyházmegye belmissziói egyesülete** hosszabb szünet után ismét életjelt adott magáról. Március 10-én este a soproni templomban belmissziói estélyt rendezett, mely nagy látogatottságnak örvendett s szép erkölcsi és anyagi sikerrel járt. A soproni gyülekezet országos hírű karmesterének Altdörfer Viktornak orgonajátékán, a gyülekezeti vegyeskar énekén s Uhlig k. a. szülő énekén kívül, Zábrák Dénes lk. imádsága, Löw Fülöp egyleti elnök német s Payr Sándor theol. akad. tanár magyar belmissziói előadása képezték az estély programját. Az egyesület részére beszédett persely 162 koronát jövedelmezett s számos új tag is belépett az együletbe. — Örömmel jelentem olvasóimnak, hogy Payr Sándor tanár ur kiváló felolvasását átengedte a „Missziói Lapoknak“ s ennek közlését a jövő számban megkezdem.

— **Gerhardt-ünnepély Ágfalván.** Az ágfalvai nőegylet kezdeményezésére márc. 10-én este gyülekezetünk is méltóképen megünnepelte a nagy lutheránus énekköltő és hitvalló 300-éves születésnapjának emlékét. Az ünnepély Gerhardt Pál legszebb énekeiből összeállított liturgikus istentisztelet keretében folyt le, mely énekeket részint a gyülekezet, részint pedig a gyülekezet ifjaiból és hajadonáiból külön e célra szervezett vegyes kar énekelt, melyet a hitközség kiváló tehetségű és buzgalmu kántora Purk Lajos tanító gyakorolt be a többhangú karok előadására. Az egyes énekek között a helyi lelkész tartott rövid az ünnepély célját megjelelő beszédet s olvasott alkalmas, az illető ének tartalmát előre feltüntető bibliai szakaszokat, az egész ünnepély közepén pedig Pröhle Károly soproni theol. tanár adta elő Gerhardt Pál mesterien megírt életrajzát, mi a gyülekezetre maradandó hatással volt. Végül Schmidt János soproni III. éves theologus szavalta el Gerhardt Pál „Ich bin ein Gast auf Erden und hab' hier keinen Stand“ kezdetű remek szép költeményét. Az offertórium 15 K 84 f volt, mi némi költségek levonása után a poroszországi lutheránus szabadegyház Gerhardt-Pál alapjának gyarapítására fordíttatik, mely alpból hitvalláshű theologiai fakultásokat látogató theologusok részesülnek tanulmányi stipendiumokban. — Itt említem meg, hogy az ágfalvai nőegylet fenállásának 1-ső évét Isten segedelmével befejezte. Fenállása ezen első évében 1906.

*) L. Missionsblatt, 1906. évfolyam 17. szám.

július 3-án a lutheránus pogánymisszió 200 éves jubileuma alkalmából nagyszabású ünnepélyt rendezett s a 35 K 05 f offertóriumot a „Lipcei Misszió“ jubileumi alapjára fordította. Ezenkívül 10 felolvasó estély tartott, melyek mindég nagy látogatottságnak övendtek. Az évi bevétel 408 K 34 f volt, mihez az egylet tb. elnöknője Stark Lajosné urnő Sopronból 30 K-val járult. Az egylet 113 K 46 f költséggel egyelőre 83 kötetből álló egyleti könyvtárt rendezett be s a könyveket a pozsonyi diakonissza-anya ház könyvtárától vásárolta — legnagyobb megelégedésre. A tagok a könyvtárt, mely évről évre gyarapodni fog, a tél folyamán szorgalmasan igénybe vették. A templom kifestésére egyelőre 100 K külön tőkésítettett. Az egylet 2-ik évét 149 taggal kezdte meg. Isten áldása kísérje további működését.

→ **Fozsony.** Az itteni gyülekezet egyik lelkészét *Schmidt* Károly Jenőt szép kitüntetés érte, amennyiben nevezett a bécsi egyetem evang. theologia fakultása „honoris causa“ a theologia licentiatusává nevezte ki. Schmidt K. J. hazai egyházunknak egyik kiváló képzettségű, önzetlen munkása, ki mint a külmisziói tevékenység uttörője s mint a pozsonyi diakonissza-anya ház lelkes vezetője ezen a téren is kiváló érdemeket szerzett magának, amiért is kitüntetése nagyszámú barátai és tisztelői között mindenütt a legnagyobb örömet fogja kelteni. — Jelenleg hazai evang. theologusaink (lelkészek és theol. tanárok) között kettő bírja ezen legfelsőbb theol. tudományos rangfokozatot: Schmidt K. J. és lic. dr. Daxer György, békéscsabai evang. főgymn. hittanár.

Persely.

1907 febr. 21-től márc 20-ig a következő adományokat vettük a **Lipcei Misszió** részére: Pröhle Károly és neje missziói perselyéből Sopron 2 K. 10 f., Wagner Ádám lk. Ráckozár 1 K. 46 f., D-n K-ly B-d 2 K. 04 f. *összesen 5 K. 96 f.* **Eddigi főösszeg 56 K. 87 f.**

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét továbbra is olvasóink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

Üzenetek.

A „**Fliedner és Kaiserswerth**“ című cikk folytatását közbe jött akadály miatt csak a jövő számban hozhatom, miért is olvasóim elnézését kérem. Ezen számból a sok szép önálló cikk miatt a hírek nagy része kimaradt, mit a jövő számban pótolni fogunk. — **M. P. Hb.** Minden, még a legkisebb hazai bel- és külmisziói hír beküldését is szívesen veszem s azt örömmel közlöm. — **J. J. Kk.** Mivel tavaly több oldalról fordultak hozzám német szövegű konfirmációi emléklapokért, ezidén az illető cég felkérésére ilyeneket is tartok rak-táron. A Schrod-t-félék mindenesetre a legszebbek s remélem, hogy a küldött 90 darabbal meg lesz elégedve. Most már minden megrendelést ki tudok elégíteni. — **Z. J. Nj.** A lap anyagi helyzete s az előfizetőkre vonatkozó tudakozódására a következő számban kimerítően szándékszem felelni. — **S. K. Sszl.** Örömmel értesültem, hogy Gerhardt „*Be-fiehl du deine Wege*“ kezdetű remek énekének fordítása, melyet a dunántuli „Egyházi Énektárból“ a mult számban közöltem, a Te műved. Hogy az eredeti 12 strófából a fordításban 6 lett, azt mindenki az első tekintetre a 37 zsoltár 5. versének tulajdonítja, mivel az magyarban 6 szóból áll s Te ahoz ragaszkodtál, míg Gerhardt a 12 szavu német zsoltárszöveget vette alapul. Ennek feltüntetése végett a zsoltár szavait a strófák elején nagyobb betűkkel szedtettem. Szívélyes üdvözlét. — **Ev. Orálló, Nyiregyháza.** Nincs ellene kifogásom, ha a „Missziói híreket“ lapomból átveszi s ezáltal szélesebb körben teszi ismertté, csak a *forrás* megjelölését kérem. — „**Heringestély.**“ Cikkét nem közlöm. Elégge megbélyegzi az a gyülekezet önmagát, mely megtűri, hogy „férfi és ifjusági szövetsége“ ilyen sületlenségeket rendez. Igaza van, hogy ezzel nevetségessé teszi az az egylet — de nem a belmisszió szent ügyét, hanem önmagát. Egylet, hol Bibliát nem olvasnak, nem imádkoznak, hanem quarterkázúak, kártyáznak s legfeljebb politizálnak, ugy sem áll a belmisszió s az evangélium szolgálatában, ha százszor „evangelikusnak“ nevezi is magát.